

SEJMOWA REFORMA WYBORCZA.

III.

PROBLEM

SEJMOWEJ REFORMY WYBORCZEJ

W ŚWIELE

STATYSTYKI LUDNOŚCIOWEJ I PODATKOWEJ

OPRACOWAŁ

Dr. FRANCISZEK STEFCZYK

POSEŁ SEJMOWY.

WE LWOWIE

NAKŁADEM RADY NARODOWEJ.

Z drukarni „Polonia” we Lwowie, ul. Ossolińskich I. 16.

1912.

SEJMOWA REFORMA WYBORCZA.

III.

78 341 / IV
JANIKOWSKI JAN

PROBLEM

30.12.66

SEJMOWEJ REFORMY WYBORCZEJ

W ŚWIECLE

STATYSTYKI LUDNOŚCIOWEJ I PODATKOWEJ

OPRACOWAŁ

Dr. FRANCISZEK STEFCZYK

POSEŁ SEJMOWY.

WE LWOWIE

NAKŁADEM RADY NARODOWEJ.

Z drukarni „Polonia”, we Lwowie, ul. Ossolińskich I. 16.
1912.

K-58/80

HP

65751

1. Dlaczego i na jakiej podstawie zabieram głos?

Główną podstawą reformy obecnego prawa wyborczego do Sejmu krajowego musi być statystyka **ludności i podatków** przez nią opłacanych. Na tej podstawie można i trzeba uwzględnić w pewnym stopniu także inne czynniki, jak faktyczny stan i historyczny rozwój stosunków kulturalnych i politycznych, ale nie można ani omijać, ani opuszczać całkiem tej podstawy, jaką dla ukształtowania przyszłego Sejmu musi stanowić siła liczebna i siła podatkowa ludności oraz jej różnych warstw społecznych wśród obu narodów, wchodzących w rachubę przy układach o reformę wyborczą. Tymczasem niestety dotychczas w przygotowaniach do tej reformy i w rokowaniach o nią, prowadzonych tak pomiędzy polskimi stronnictwami, jak i z Rusinami, zanadto okrażano i omijano tę podstawę, zaczepiając o nią niekiedy, ale nie wchodząc na nią stanowczo.

Już w roku 1910 w czasie toczących się między polskimi partiami układów o kompromis co do reformy wyborczej do Sejmu, zwracałem uwagę na to, że oparcie się na liczebnej i podatkowej sile ludności polskiej w ramach kuryalnego systemu daje nam niewzruszoną a nadzwyczaj korzystną podstawę tak dla obrony i utrzymania naszego narodowego stanowiska, jak i dla wywalczenia ludowi polskiemu należącego mu się wpływu i uwzględnienia jego interesów w Sejmie krajowym. Dostarczone mi wówczas doraźnie a bardzo uczynnie przez krajowe biuro statystyczne niektóre ogólne cyfry opłacanych w kraju podatków, rozłożyłem pomiędzy kurye wyborcze według przybliżonej ilości wyborców każdej narodowości i otrzymałem tak bardzo interesujące i pouczające wyniki, że podałem je do wiadomości przywódców polskich stronnictw.

Wybuch obstrukcji ruskiej skierował w inną stronę uwagę czynników decydujących i moje przybliżone, dorywcze obliczenia nie wywarły pożądanego wrażenia. Nastąpił potem, z końcem 1910 roku, nowy spis ludności, którego ważniejsze wyniki opracowało krajowe Biuro statystyczne i ogłosiło w publikacji (Wiadomości statystyczne tom XXIV, zeszyt 1), wydanej i rozdanej posłom z rozpoczęciem ostatniej sesji sejmowej (w styczniu 1912). W tej publikacji nie zdołano jeszcze uwzględnić odrębnie dat statystycznych, dotyczących miast i dopiero dodatkowo uczyniło to Biuro statystyczne przez zestawienie i wydanie w litograficznych odbitkach statystyki ludności podług języka w 25 miastach, wybierających posłów do Sejmu, a nadto w 11 innych miastach z cyfrą ludności ponad 10.000 mieszkańców. Brakło jednak dotychczas dat statystycznych nie mniej ważnych dla celów reformy wyborczej, a pouczających o rozkładzie podatków pomiędzy powiaty kraju i kurye wyborcze. Wskutek tego brakowało tak polskiemu, jak i ruskiemu społeczeństwu — najważniejszego środka orientacyjnego, braku twardego i pewnego gruntu pod nogami w układach i w walce o reformę prawa wyborczego do Sejmu. Szukaliśmy drogi po omacku, na grzeskim gruncie, brnąc coraz dalej — w błoto.

Czułem konieczną potrzebę światła w tem coraz trudniejszym położeniu przewidując, że grozi nam niebezpieczeństwo i że jesteśmy na bezdrożu, głównie z powodu nieświadomości co do stosunku sił narodowych i pomiędzy kuryami wyborczymi, albo trudności w ich wykazaniu i udowodnieniu. Czyniąc zadość mojemu życzeniu, postarało się krajowe Biuro statystyczne o szczegółowe daty co do wszystkich kategorii bezpośrednich podatków, opłacanych w kraju, zestawione przez krajową Dyrekcyę skarbu podług urzędów podatkowych na podstawie przypisów na rok 1910; nadto oddzielnie dostarczyły władze skarbowe wykazu podatków bezpośrednich, opłacanych przez kuryę miejską sejmową, także według przypisu na rok 1910. Wraz z temi oryginalnymi materiałami dostarczyło mi krajowe Biuro statystyczne do użytku doraźnego także imiennych wykazów podatków bezpośrednich, przypisanych również na rok 1910 wszystkim właścicielom dóbr dominikalnych (obszarów dworskich).

Z wdzięcznością podnoszę tutaj tę uczynność i skwapliwość krajowego Biura statystycznego w ułatwianiu pracy poselskiej. Materiały te otrzymałem wszakże mimo nadzwyczajnego pośpiechu w ich zestawieniu, dopiero na kilka dni przed zakończeniem sesji sejmowej, nie byłem więc w stanie ani ich dokładnie sprawdzić ani należycie zużytkować. Ograniczyłem się zatem na razie, w celach szybkiej orientacji, do przybliżonego obliczenia, w jaki sposób bezpośrednie podatki państwowe, przypisane na rok 1910 rozkładają się na zachodnią i wschodnią Galicyę, na każdą z trzech wyborczych kuryj sejmowych oraz między Rusinów i Polaków.

Najogólniejszy ale też najważniejszy rezultat tych obliczeń, streścił się w tym wyniku, że w sumie bezpośrednich podatków państwowych, opłacanych w Galicyi, uczestniczą Rusini zaledwie kilkunastu procentami.

Równocześnie na podstawie świeżej publikacji krajowego Biura statystycznego, zawierającej „Najważniejsze wyniki spisu ludności i spisu zwierząt domowych według stanu z dnia 31 grudnia 1910“ w opracowaniu dra Stanisława Kasznicy i dra Marcina Nadobnika obliczyłem cyfry, pouczające o narodowościowym składzie kuryj sejmowych, a najważniejszym wynikiem tego obliczenia było skonstatowanie faktu, że także w kuryi gmin **wiejskich** Rusini stanowią mniejszość liczebną i to mniejszość różniącą się o kilkaset tysięcy osób w porównaniu z większością polską w tej kuryi.

Te wyniki doraźnych, tymczasowych obliczeń, szczególnie zaś rezultat obliczenia co do podatków bezpośrednich, opłacanych w kraju przez Rusinów, zakomunikowałem zastępcom polskich stronnictw jakoteż przedstawicielom władz, biorącym udział w rokowaniach z Rusinami o reformę sejmowego prawa wyborczego, zwracając uwagę na sprzeczność różnych kombinacji kompromisowych z tymi zasadniczymi faktami.

Niezależnie zresztą od moich obliczeń i ostrzeżeń, przychodziły prezydya stronnictw i członkowie komisji dla reformy wyborczej do tego przeświadczenia, że niemożliwem staje się prowadzenie układów na oślep, t. j. bez dokładnych i autentycznych dat statystycznych, zwłaszcza co do siły podatkowej poszczególnych grup społecznych i narodowych i bez należytego opraco-

wania materiałów orientacyjnych, odnoszących się do tworzenia okręgów wyborczych. O to się tedy postanowiono przedewszystkiem postarać i Wydział krajowy otrzymał od komisji dla reformy wyborczej polecenie, aby jej jak najrychlej dostarczył materiały.

Krajowe biuro statystyczne zajęło się, między innymi, uzupełnieniem, skontrolowaniem i wydaniem dostarczonych mi już poprzednio dla tymczasowego użytku materiałów statystycznych, odnoszących się do bezpośrednich podatków, przypisanych do zapłacenia w Galicyi na rok 1910. Materiały te zatem, wzięte z urzędowych wykazów, zestawionych przez władze skarbowe, zostały ujęte w kilka tabel, które wraz z komentarzem i w opracowaniu dra Marcina Nadobnika, stanowią wydany przed kilku dniami zeszyt III. tomu XXIII. „Wiadomości statystycznych“.

Rozporządzamy więc już obecnie — ale dopiero teraz — urzędowymi publikacjami dat statystycznych, odnoszących się do tych stosunków, które muszą być punktem wyjścia i podstawą wyborczej reformy sejmowej; mamy statystykę ludności Galicyi podług spisu z roku 1910 i statystykę bezpośrednich podatków podług przypisu na rok 1910, a więc daty doskonale nadające się z powodu swej równoczesności, do porównania stosunków krajowych w obu kierunkach. Są to jednak materiały surowe, z których jeszcze wprost i łatwo nie można wyczytać obrazu tych stosunków, o jakie się pytamy. Trzeba te daty zestawiać podług treści pytania, na które w nich szukamy odpowiedzi, trzeba przeprowadzać nieraz długie i szczegółowe obliczenia porównawcze, i aby skonstruować z nich obraz stosunków, o jakie się nam rozchodzi. To wymaga umiejętnego a wielostronnego opracowania i spopularyzowania materiałów statystycznych w celu wyjaśnienia zarówno podstaw, na jakich się ma sejmowa reforma wyborcza opierać, jak niemniej różnych szczegółów, z którymi się musi liczyć i z których się będzie składać.

W niniejszej broszurce ograniczam się do statystycznego rozświetlenia tych podstaw sejmowej reformy wyborczej, jakie stanowi ogólny układ ludnościowych, społecznych, narodowościowych i podatkowych stosunków naszego kraju. Uwzględniam w tych wywiadach także i tę praktyczną podstawę sejmowej reformy wyborczej, jaka już została zaakceptowana przez wszystkie

decydujące w tej sprawie czynniki, bądź to z przekonania, bądź wskutek politycznej konieczności, a którą tworzy podział wyborców na odrębne kurye wyborcze; w tym ostatnim kierunku za punkt wyjścia orientacyjnych rozpatrywań służyć musiał obecny podział kuryalny. Staram się wszakże w tym podziale kuryalnym, rozróżnić i uwzględnić także dalsze rozgrupowanie ludności i podatków według pewnych wspólnych cech lub podstaw szczegółowszego podziału.

W tem statystycznym rozglądaniu się w stosunkach ludnościowych i podatkowych, nie stoję wszakże na jakimkolwiek stanowisku partyjnym i nie staram się używać dat statystycznych dla poparcia lub zwalczania konkretnych postulatów, albo projektów partyjnych, czy też kompromisowych w zakresie sejmowej reformy wyborczej. Chodzi mi tylko o to, aby cyfry dodać wymowy zrozumiałej dla wszystkich, aby z cyfr statystycznych wyłuszczyć tkwiące w nich zasadnicze, dla wszystkich stanowisk i projektów ważne fakty, utwierdzić je i uwydatnić, jak na to zasługują przez swoją istotną doniosłość.

A że do poznania, wyjaśnienia i udowodnienia tych faktów dochodzić można częstokroć tylko drogą uciążliwych nieraz dla pamięci i dla jasnej orientacji cyfrowych wywodów, w których fakty ważniejsze mogą się mieszać i gubić wśród liczniejszych, mniej ważnych szczegółów, dlatego wywody te następnie uzupełniam krótkim *résumé* rozpatrzonych poprzednio statystycznie stosunków krajowych.

II. Ludność Galicyi

pod względem narodowym i wyznaniowym.

Ostatni spis ludności z końcem 1910 roku wykazał w Galicyi 7,984.149 osób mieszkających w Galicyi a przynależnej do państwa austriackiego (ludność austriacka), oprócz 45.238 osób, mieszkających w Galicyi, ale nieprzynależnych do państwa, ogółem zaś ludność obecna w Galicyi w czasie ostatniego spisu wynosiła 8.029,387 osób.

Ludność austriacka (przynależna do państwa) dzieli się **pod względem narodowościowym** (języka towarzyskiego) w ten sposób :

	Ogółem	z czego w Galicyi	
		zachodniej	wschodniej
Polaków	4,675.612	2,560,820	2,114,792
	czyli	54·8%	45·2%
Rusinów	3,207.784	75.551	3,132.233
	czyli	2·4%	97·6%
Innych narodowości	100.753	30.620	70.133
	czyli	30·4%	69·6%
Razem	7,984.149	2,666.991	5,317.158
	czyli	33·4%	66 6%

Natomiast **pod względem wyznaniowym** za podstawę obliczenia statystycznego przyjęto całą ludność, obecną w kraju w czasie dokonywania spisu z końcem 1910 r. i otrzymano następujący wynik:

	Ogółem	z czego w Galicyi	
		zachodniej	wschodniej
rzym.-katolików	3,735.145	2,384.289	1,350.858
	czyli	63·9%	36·1%
greko-katolików	3,378.451	87.233	3,291 218
	czyli	2·9%	97·1%
izraelitów	872 975	213.269	659.706
	czyli	24·4%	75·6%
innych wyznawców	42.816	8 419	34 397
	czyli	19·7%	80·3%
Razem	8,029.387	2,693.210	5,336.117
	czyli	33·6%	66·4%

Wykazuje tedy najnowsza statystyka urzędowa Galicyi Polaków więcej blisko o półtora miliona (dokładnie o 1,467.828) osób, czyli o 18·4%, aniżeli Rusinów.

Nie można przytem ani na chwilę o tem także zapominać, że w Galicyi wschodniej mieszka Polaków tylko niespełna o 1/2 miliona (tj. o 446.027) osób mniej, aniżeli w Galicyi zachodniej. Z każdego tysiąca Polaków w Galicyi, mieszka 548 osób w Galicyi zachodniej a 452 osób w Galicyi wschodniej.

Galicya zachodnia jest pod względem narodowym prawie jednolitą (96% Polaków). Także wyznaniowo mają tutaj rzymsko-katolicy ogromną przewagę (88·5%), a z greko-katolikami, których przeszło 11.000 zalicza się do Polaków, stanowi chrześcijańska ludność zachodniej Galicyi 91·8% ogółu ludności. Na żydów przypada 7·9% tj. 213.269 osób, z których tylko mała część (około 16 000 osób) nie uznała się za Polaków, lecz przyznała do niemieckiego języka.

Daleko większą mieszaninę narodowości i wyznań stanowi Galicya wschodnia. Tutaj przewaga Rusinów (3,132.233), nad Polakami (2,114.792) wynosi nie wiele więcej nad 1 milion osób, zwłaszcza, że 158,985 osób grecko-katolickiego obrządku nie przyznało się do ruskiego języka — są to bowiem Polacy. Zasilają tu nadto element polski wyznawcy ormiańsko-katolickiego obrządku (1350) i kilka tysięcy ewangelików; większość ewangelików, żyjących w Galicyi wschodniej, należy do narodowości niemieckiej.

Za Niemców się uznało także kilkadziesiąt tysięcy wschodnio-galicyjskich żydów, ale ich ogromna większość, 620,000 osób, przyznała się do języka polskiego.

Co do narodowej przynależności znacznej części wschodnio-galicyjskich żydów, którzy się przyznali do języka polskiego, można mieć uzasadnione wątpliwości. Kwestya żydowska przedstawia szczególnie w wschodniej części kraju doniosły problem, tak pod względem narodowym, jak i społecznym. W Galicyi wschodniej stanowią bowiem żydzi nie 7·9% lecz 12·4% ogółu ludności, chociaż się w tym stosunku od roku 1890 cofają (1890 rok = 13·6%, w 1900 r. = 12·8%, w 1910 r. = 12·4%). Przyznający się zaś do polskiego języka żydzi w Galicyi wschodniej, stanowią około 29% ogółu polskiej ludności w tej części kraju.

Ale także Rusini mają do czynienia z nie mniej doniosłym, dziejowym i niełatwym do rozwiązania problemem narodowym, to jest ciężeniem bardzo pokaźnej części ruskiej ludności do kulturalnej, narodowej, a nawet coraz śmielej do religijnej łączności z narodem rosyjskim. Jestto zaś — w pierwszym rządzie dla Rusinów galicyjskich — zagadnienie tem trudniejsze do rozwiązania, że olbrzymia większość tej 30-milionowej ludności, którą ma stanowić według najnowszej nomenklatury naród

„ukraiński“, jest prawosławną, politycznie związaną z Rosją a narodowo całkiem w kierunku ukraińskim nieświadomą.

Wreszcie jeden jeszcze bardzo ważny moment w rozwoju narodowych stosunków Galicyi musi być podkreślony. Oto ludność polska wykazuje w całej Galicyi wschodniej najsilniejszy rozwój tak pod względem językowym jak i wyznaniowym.

W ciągu 30-lecia 1880—1910 wzrosła ludność polska stopniowo w Galicyi:

<i>zachodniej</i>	<i>w r.</i>	1880	1890	1900	1910
co do osób z cyfry: 1,982.255 na 2,180.097 — 2,370.532 — 2,560.820					
a procentowo z 94·2‰ 95·4‰ 95·3‰ 96·0‰					

Natomiast w Galicyi					
<i>wschodniej:</i>	<i>w r.</i>	1880	1890	1900	1910
z cyfry 1,076.967 na 1,338.899 — 1,611.501 — 2,114.792					
procentowo z 28 1‰ „ 31·2‰ 33·6‰ 39·8‰					

Równocześnie zaś zwiększają się wprawdzie także cyfry ogólne ludności ruskiej, ale z powodu znacznie powolniejszego wzrostu, niż u ludności polskiej, maleje procentowa ilość Rusinów, albowiem wynosiła w Galicyi

<i>zachodniej</i>	<i>w r.</i>	1880	1890	1900	1910
ogółem 73.384 73.014 77.259 75.551					
procentowo 3·5‰ 3·2‰ 3·7‰ 2·8‰					
<i>wschodniej:</i>					
ogółem 2,478.210 2,753.238 3,003.294 3,132.233					
procentowo 64·6‰ 64·1‰ 62·6‰ 58·9‰					

Ludność zaś niemiecka topnieje szybko, tak co do ilości osób jak i procentowego udziału, albowiem wynosiła w całej Galicyi

<i>w roku</i>	1880	1890	1900	1910
osób ogółem	323.612	227.158	212.327	90.416
a procentowo	5·4‰	4·5‰	2·9‰	1·1‰

Nie jest to zresztą jednostronny przyrost czy ubytek tylko w zakresie używanego języka potocznego, albowiem równocześnie podobną tendencją stwierdza statystyka pod względem wyznaniowym.

Ludność rzymsko-katolicka (łacińska) w okresie czasu 1880—1910 podnosi się z cyfry 2,315.782 na 3,378.451 czyli

o 1,062.660 a procentowy jej udział w całej Galicyi z 45·4‰ na 46·5‰. Ten wzrost jest jeszcze daleko silniejszy w samej Galicyi wschodniej, albowiem tutaj podniosła się w temże 30-leciu ilość łacinników z 852.629 na 1,350.856 tj. procentowo z 22·1‰ na 25·3‰.

Równocześnie ilość ogólna osób grecko-katolickich wzrosła wprawdzie z 2,439.057 na 3,291,218, ale jej udział procentowy w stosunku do innych wyznań spada z 63·4‰ na 61·7‰.

W szczególności zaś także w ciągu dziesięciolecia 1900 do 1910 procent ludności rzymsko katolickiej podniósł się z 45·7‰ na 46·5‰, a równocześnie procent ludności grecko-katolickiej zmalał z 42·5‰ na 42·1‰. Podczas gdy ludność rzymsko-katolicka wzrosła o 389.367 osób, zwiększyła się ludność grecko-katolicka tylko o 269.479 osób. Ludności rzymsko-katolickiej jest więc w kraju więcej o 356,694 osób, aniżeli grecko-katolickiej.

Podobny los dzieli ludność izraelska, albowiem wzrosła wprawdzie w temże 30-leciu z 686.596 osób na 872.975, ale jej udział procentowo spadł z 11·5‰ na 10·9‰, a w Galicyi wschodniej z 13·4‰ na 12·4‰.

Ten kierunek zmian w stosunkach różnych wyznań tłómaczy się faktami równocześnie stwierdzonymi statystycznie, (Wiadomości statyst. t. XXIV. z. I.), że wśród ludności rzymsko-katolickiej przyrost naturalny jest nieco silniejszy a ubytek znacznie mniejszy, niż wśród ludności grecko-katolickiej; u ludności żydowskiej jest przyrost naturalny silniejszy, ale zarazem ubytek nadzwyczaj wielki.

W okresie lat 1901 do 1910 wynosił bowiem

u ludności	Przyrost naturalny	Przyrost faktyczny	Ubytek z przyr. natur.
rym.-katol.	16·28	11·64	4·64
grecko-katol.	15·88	8·67	7·21
izraelskiej	18·20	7·62	10·58

Przyczyną takich różnic w ubytku ludności z naturalnego jej przyrostu są po części różnice w przewyżkach urodzeń nad zmarłymi (zwłaszcza wśród żydów), a w wyższym jeszcze stopniu ten fakt, że po roku 1900 wzrosła najsilniej, tj. prawie w trójnasób emigracja u ludności grecko-katolickiej, podczas gdy u lud-

ności rzymsko-katolickiej podniosła się tylko o 50%, Ruch parcelacyjny i zmiana wyznania uczyniły też swoje.

Nad tymi faktami statystycznymi, których doniosłość rośnie, gdy się je porównywa w dłuższym okresie czasu, nie można też przechodzić do porządku dziennego przy kształtowaniu prawa wyborczego sejmowego i przy prowadzeniu układów pomiędzy narodami interesowanymi.

Przypatrzmy się wreszcie, jak są ukształtowane stosunki narodowościowe i wyznaniowe w poszczególnych grupach gmin miejskich i wiejskich, większych i mniejszych w Galicyi zachodniej i wschodniej, tudzież w całym kraju. W tym celu rozróżniam grupę miast stołecznych (Kraków i Lwów), grupę innych miast kuryalnych (tj. wybierających posłów do Sejmu w kuryi miejskiej), grupę miast należących do kuryi wiejskiej z ludnością ponad 10.000 mieszkańców, grupę miast i gmin o miejsko-przemysłowym charakterze z ludnością ponad 5.000 do 10.000 mieszkańców, grupę gmin wiejskich z ludnością powyżej 5000 mieszkańców.

Stosunki narodowościowe w każdej z tych grup gminnych przedstawiają się w następujący sposób (tabelka na str. 14).

Natomiast pod względem wyznaniowym, uwydatniają się stosunki każdej z tych grup gminnych w cyfrach ogólnych procentowych, zestawionych w następnej tabelce (str. 15), obok tabelki z podziałem narodowościowym.

Z przeglądu i porównania obu tych tabel zasługują na podkreślenie następujące fakty.

W obu miastach stołecznych ma przewagę stanowczą nie tylko element polski, ale zarazem rzymsko-katolicki. Gdy jednak w Krakowie więcej niż $\frac{3}{4}$ ludności stanowią nie tylko Polacy (94·4%), ale także wyznawcy rzymsko-katolicy (76·8%), to we Lwowie wprawdzie Polacy tworzą także znacznie więcej niż $\frac{3}{4}$ ludności (85·8%), ale rzymsko-katolicy stanowią tutaj tylko nieco więcej, niż połowę ludności (51·2%); atoli blisko połowa greko-katolików lwowskich (17.534 z 39.314) nie przyznała się do ruskiej, lecz do polskiej narodowości, nadto zaś przeważna część (około 50.000) żydów (z wyjątkiem kilku tysięcy) przyznała się do polskośći a przynajmniej do polskiego języka towarzyskiego.

W grupie innych (23) miast kuryalnych (tj. wybierających odrębnie posłów do Sejmu) ludność polska ma na ogół podobną przewagę nad innymi narodowościami, jak w Krakowie i Lwowie, a więc stanowi więcej, niż $\frac{3}{4}$ części (83·3%, ogółu mieszkańców. Do wyznania rzymsko-katolickiego należy tu już jednak w przecięciu nieco mniej, niż połowa ludności (47·1%). Znaczna jednak zachodzi różnica między zachodnio- a wschodniogalicyskimi miastami tej grupy. W zachodniej grupie ludność katolicka jest jednolitą (łacińskiego obrządku), albowiem greko-katolicy stanowią tu mały ułamek mieszkańców (1·8%), z którego jeszcze pewna część zalicza się do Polaków. Ta zaś jednolita prawie ludność katolicka tworzy $\frac{2}{3}$ ogółu mieszkańców (66·4%), podczas gdy na żydów wypada mniej, niż $\frac{1}{3}$ część (30·1%), z czego przeważna ilość przyznaje się do polskośći, tak, że w tych miastach element polski stanowi 93·4% ludności. Tymczasem we wschodniej części tej grupy miejskiej, ludność rzymsko-katolicka równoważy się prawie z żydowską (niespełna po $\frac{2}{5}$ części) a ludność greko-katolicka stanowi nieco więcej, niż $\frac{1}{5}$ część ludności i częściowo (około 19.000) osób przyznaje się do polskośći; w miastach zatem wschodniogalicyskich mniejszość Polaków składa się z wyznawców kościoła rzymsko-katolickiego, a większość z żydów i greko-katolików.

Następna grupa, obejmująca miasta niekuryalne z ludnością ponad 10.000 mieszkańców, odznacza się największym procentowym udziałem żydów w składzie ogólnym ludności; tutaj bowiem przypada na żydów przeciętnie 40% mieszkańców. W tej także grupie miast są greko-katolicy stosunkowo najsilniej reprezentowani, stanowią bowiem więcej, niż $\frac{1}{3}$ część (34·6%) ludności, podczas gdy na łacinników przypada nieco mniej, niż $\frac{1}{4}$ część (24%); w 8-u zatem miastach wschodniogalicyskich z ludnością ponad 10 000 głów, znaczna większość Polaków składa się z ludności żydowskiej, a chrześcijańsko-polska ludność jest słabszą liczebnie od ludności ruskiej.

Korzystniejszym dla ludności chrześcijańsko-polskiej jest stosunek w następnej grupie 44 wschodniogalicyskich mniejszych miast i innych gminach przemysłowych z ludnością ponad 5.000 osób; tutaj bowiem ludność chrześcijańsko-polska równoważy się z żydowską (w przybliżeniu po 37%), a

Stosunki narodowościowe

w poszczególnych grupach gmin miejskich i wiejskich.

I. Galicya zachodnia.

	Polacy	Rusini	Inni	Razem	ludność cała grupystano tu kraj. ludności.
1. Kraków	133.158 94.4%	610 0.4%	7.335 5.2%	141.103 100%	1.8%
2. 11 miast kuryalnych	152.826 93.7%	1805 1.1%	8548 5.2%	163.179 100%	2.0
3. Trzy miasta z ludnością nad 10.000 głów	38.149 99.4%	7 0.0%	197 0.6%	33.353 100%	0.4%
4. 11 miast z ludn. 5000 do 10.000 gł. i gmin przem. z ludn. ponad 5000 głów	63.483 92.0%	71 0.1%	5461 7.9%	69.015 100%	0.9
5. 5 gmin wiejskich rolniczych z ludnością nad 5000 głów	27.290 100%	—	10 0%	27.300 100%	0.3
6. wszystkie gminy z ludnością poniżej 5000 gł.	2,150,914 96.3%	73,058 3.3%	9069 0.4%	2,233,041 100%	28.0
Kurya wiejska	2,274,836 96.3%	73,136 3.1%	14,737 0.6%	2,362,709 100%	29.6%
Kurya miejska	285,984 94.0%	2,415 0.8%	15,883 5.2%	304,282 100%	3.8%
Gal. zachodnia	2,560,820 96.0%	75,551 2.8%	30,620 1.2%	2,666,991 100%	33.4%

II. Galicya wschodnia

1. Lwów	172.560 85.8%	21.780 10.8%	6825 3.4%	201.165 100%	2.5%
2. 12 miast kuryalnych	254.136 78.1%	55.627 17.1%	15.595 4.8%	325.358 100%	4.1%
3. Ośm miast z ludnością nad 10.000 głów	63.172 68.0%	28.245 30.4%	14.31 1.6%	92.848 100%	1.2%
4. 44 miast z ludnością 5000 do 10.000 głów gmin przemysł. z ludnością nad 5000 głów	213.265 70.1%	87.573 28.8%	3328 1.1%	304.166 100%	3.8%
5. 11 gmin wiejskich rolniczych z ludnością ponad 5000 głów	31.615 34.7%	56.895 62.4%	2604 2.9%	91.114 100%	1.1%

Stosunki wyznaniowe

w poszczególnych grupach gmin miejskich i wiejskich.

Galicya zachodnia.

	Rzymsko-katol.	Grecko-katol.	Izraelici	Inni	Razem
1. Kraków	116.656 76.8%	1.698 1.1%	32.318 21.3%	1.214 0.8%	151.886 100%
2. 11 miast kuryalnych	111.139 66.4%	2.922 1.8%	51.367 30.7%	1.874 1.1%	167.302 100%
3. Trzy miasta z ludnością nad 10.000 głów	21.380 61.5%	85 0.2%	13.275 38.2%	28 0.1%	34.768 100%
4. 11 miast z ludn. 5000 do 10.000 głów i g. prz. z ludn. nad 5.000 głów	57.012 26.608 80%	665 10 0.9%	12.030 755 16.9%	1.552 4 2.2%	71.259 27.377 100%
5. 5 gmin wiejskich roln. z ludn. nad 5.000 głów	97.2%	0.0%	2.8%	0.0%	100%
6. Wszystkie gminy z ludnością poniżej 5.000 gł.	2,051,494 91.6%	81,853 3.6%	103,524 4.6%	3,747 0.2%	2,240,618 100%
Kurya wiejska	2,156,494 90.8%	82,613 3.5%	129,584 5.5%	5,331 0.2%	2,374,022 100%
Kurya miejska	227,795 71.4%	4,620 1.4%	83,685 26.2%	3,088 1.0%	319,188 100%
Galicya zachodnia	2,384,289 88.5%	87,233 3.3%	213,269 7.9%	8,419 0.3%	2,693,210 100%

Galicya wschodnia.

1. Lwów	105.469 51.2%	39.314 19.1%	57.387 27.8%	3.943 1.9%	206.113 100%
2. 12 miast kuryalnych	122.673 37.3%	74.390 22.6%	127.945 38.8%	4.377 1.3%	329.385 100%
3. Ośm miast z ludnością nad 10.000 głów	22.635 24.0%	32.620 34.6%	38.398 40.7%	677 0.7%	94.330 100%
4. 44 miast z ludn. 5000 do 10.000 gł. i gmin przem. z ludn. nad 5000 głów	87.720 28.6%	101.693 33.1%	115.255 37.5%	2.205 0.8%	306.863 100%
5. 11 gmin wiejskich roln. z ludn. ponad 5000 gł.	18.592 20.3%	57.935 63.4%	13.755 15.1%	1.088 1.2%	91.370 100%
6. Wszystkie gminy z ludn. poniżej 5000 głów	993.767 23.1%	2,985.276 69.3%	306.966 7.1%	22.107 0.5%	4,308.116 100%
Kurya wiejska	1,122,714 23.4%	3,177,514 66.2%	474,374 9.9%	26,077 0.5%	4,800,679 100%
Kurya miejska	228,142 42.6%	113,704 21.2%	185,332 34.6%	8,320 1.6%	535,498 100%
Galicya wschodnia	1,350,856 25.3%	3,291,218 61.7%	659,706 12.4%	34,397 0.6%	5,336,177 100%

II. Galicya wschodnia (d. c.)

	Polacy	Rusini	Inni	Razem	ludność cała grupy stanowią % ogółu kraj. ludności.
1. Lwów.					
6. wszystkie gminy z ludnością poniżej 5000 gł.	1.380.044	2.882.113	40.350	4.302.507	53·9%
	32·1%	67·0%	0·9%	100%	
Kurya wiejska	1.688.096	3.054.826	41.713	4.790.635	60·0%
	35·2%	63·8%	1%	100%	
Kurya miejska	426.696	77.407	22.420	526.523	6·6%
	81·1%	14·7%	4·2%	100%	
Gal. wschodnia	2.114.792	3.132.233	70.133	5.317.158	66·6%
	39·8%	58·9%	1·3%	100%	

II. Cały kraj

	Polacy	Rusini	Inni	Razem
1) 2 miasta stołeczne Kraków i Lwów	305.719	22.390	14.160	342.268
	89·3%	6·5%	4·2%	100%
2) 23 miast Kuryalnych	406.962	57.432	24.143	488.537
	83·3%	11·8%	4·9%	100%
3) 11 miast z ludnością ponad 10.000 głów	96.321	28.252	1.628	126.201
	76·3%	22·4%	1·3%	100%
4) 55 miast z ludnością od 5000 do 10.000 gł. i gmin przem. z ludnością nad 5000 głów	276.748	87.644	8.789	373.181
	74·1%	23·5%	2·4%	100%
5) 16 roln. gmin z ludnością powyżej 5000 gł.	58.905	56.895	2.614	118.414
	49·8%	48·0%	2·2%	100%
6) wszystkie gminy z ludnością poniżej 5000 gł.	3.530.958	2.955.171	49.419	6.535.548
	54·0%	45·5%	0·8%	100%
Kurya miejska	712.680	79.822	38.303	830.805
	85·8%	9·5%	4·6%	100%
Kurya wiejska	3.962.932	3.127.962	62.450	7.153.344
	55·4%	43·7%	0·9%	100%
Cała ludność	4.675.612	3.207.784	100.753	7.984.149
	58·6%	40·2%	1·2%	100%

przeważa nad ruską (niespełna 29%). Dla zachodnio-galicyjskich (11) gmin tej grupy, charakterystycznym jest stosunkowo niewysoki udział żydowskiej ludności (niespełna 17%) w ogólnym składzie mieszkańców, udział mniejszy, niż w którejkolwiek innej grupie gmin miejskich i przemysłowych zachodniej Galicji.

Dwie ostatnie grupy obejmują kilkadziesiąt miasteczek z ludnością poniżej 5000 mieszkańców i wszystkie gminy z charakterem przeważnie rolniczym. Tutaj już procent ludności żydowskiej bardzo się obniża, w Ga-

Cały kraj.

1. 2 miasta stołeczne	222.125	41.012	89.705	5.157	357.999
Kraków Lwów	62 0%	11·5%	25·1%	1·4%	100%
2. 23 miast kuryalnych	233.812	77.312	179.312	6.251	496.687
	47·1%	15·6%	36·1%	1·2%	100%
3. 11 miast z ludnością ponad 10.000 głów	44.015	32.705	51.673	705	129.098
	34·1%	25·3%	40·0%	0·6%	100%
4. 55 miast z ludn. od 5000 do 10.000 głów i gmin przem. z ludnością nad 5000 głów	144.732	102.349	127.285	3.757	378.122
	38·3%	27·0%	33·7%	1·0%	100%
5. 16 roln. gmin z z ludn. powyżej 5000 głów	45.200	57.945	14.510	1.092	118.747
	38·1%	48·8%	12·2%	0·9%	100%
6. wszystkie gminy z ludn. poniżej 5000 głów	3.045.261	3.067.129	410.490	25.854	6.548.734
	46·5%	46·8%	6·3%	0·4%	100%
Kurya wiejska	3.279.208	3.260.127	603.958	31.408	7.174.701
	45·7%	45·5%	8·4%	0·4%	100%
Kurya miejska	455.937	118.324	269.017	11.408	854.687
	53·4%	13·8%	31·5%	1·3%	100%
Cała ludność	3.735.145	3.378.451	872.975	42.816	8.029.387
	46·5%	42·1%	10·9%	0·5%	100%

licy zachodniej poniżej 5%, w Galicji wschodniej poniżej 8%, z wyjątkiem grupy 11 wielkich gmin rolniczych wschodnio-galicyjskich, gdzie jeszcze żydzi stanowią z górą 15% ludności. Natomiast ludność rzymsko-katolicka w tych obu grupach wschodnio-galicyjskich spada poniżej czwartej części, ona - to jednak stanowi główną składową część polskiego elementu w tych dwóch grupach rolniczych i małomiasteczkowych gmin, albowiem na ludność polską przypada tutaj ogółem przeszło 32%, z czego 23% stanowią rzymsko-katolicy, 2½% greko-katolicy, a 6—7% żydzi.

W Galicji zachodniej te dwie grupy gmin z przeważającym rolniczym charakterem mają jednolitą prawie ludność tak pod względem narodowym, jak i wyznaniowym, albowiem ludność rzymsko-katolicka a zarazem polska stanowi tutaj przeszło 92% ogółu ludności, a resztę stanowią w połowie polscy żydzi (około 4% ludności, a w połowie Rusini (3·3%) i inne narodowości (0·4%)

Opisanych 6 grup gminnych tworzy dwie kurye wyborcze sejmowe a mianowicie dwie pierwsze grupy tworzą kuryę miast, a cztery następne grupy kuryę gmin wiejskich.

Kurya miejska całego kraju obejmuje tedy ogółem 830.805 osób czyli 10·4% ogółu ludności krajowej (austriackiej), z czego

przypada blisko 86% czyli niemal 5/6 części na Polaków, a tylko 9¹/₂% na Rusinów, reszta zaś tj. około 4¹/₂% na Niemców i inne narodowości. Pod względem wyznaniowym stanowią w tej kuryi rzymsko-katolicy większość, wynosząca około 53¹/₂%, podczas gdy na ludność grecko-katolicką wypada mniej nieco, niż 14% tj. zaledwie 1/6 część ludności; żydzi stanowią tu mniej, niż 1/3 część (31¹/₂%).

Ludność polska kuryi miejskiej składa się przytem w przybliżeniu z

440.000	rzymsko-katolików
40.000	greko-katolików
5.000	innych chrześcian
227.000	żydów
712.000	ogółem.

W kuryi wiejskiej całego kraju mają Polacy znaczną przewagę (około 55¹/₂%) nad Rusinami (około 43¹/₂%). Rzymsko-katolicy przeważają również, ale już nieznacznie (45.7%) nad greko-katolikami (45.5%), w kuryi wiejskiej. Ludność polska tej kuryi składa się w przybliżeniu z

3.266.000	rzymsko-katolików
130.000	greko-katolików
7000	innych chrześcian
560.000	żydów
3.963.000	ogółem.

Ludność polska samej kuryi wiejskiej jest o 755.000 osób liczniejszą od całej ludności ruskiej w obu kuryach (miejskiej i wiejskiej) całego kraju.

Ludność polska rzymsko-katolicka samej kuryi wiejskiej (bez Polaków innych wyznań) jest blisko o 60.000 osób liczniejszą od całej ludności ruskiej w obu kuryach całego kraju.

Ludność polska w kuryi wiejskiej wschodniej Galicyi, stanowi więcej niż 1/3 część (35.2%), a ludność ruska mniej niż 2/3 części (63.8%) ogółu ludności w obrębie tej kuryi i tej części kraju, a sama ludność chrześcijańsko-polska wschodniej Galicyi w obrębie wiejskiej kuryi stanowi więcej, niż czwartą część (około 26%) ogółu ludności

w obrębie kuryi wiejskiej wschodnio-galicyjskiej; cała zaś ludność ruska w tej kuryi i części kraju jest tylko niespełna 2¹/₂ razy liczniejszą od ludności polsko-chrześcijańskiej w tejże kuryi i w tejże wschodniej części kraju.

W szczegóły statystyki ludnościowej, dotyczące już rozmaitych powiatów, nie zamierzam wchodzić, ponieważ rozpatruję tylko te główne czynniki które muszą, zdaniem mojem, stanowić ogólną podstawę i tło całej oczekiwanej reformy prawa wyborczego.

III. Podatki bezpośrednie.

Cyiry, na których opierają się wywody w tym rozdziale zawarte, zostały zaczerpnięte głównie z wydanej co dopiero urzędowej publikacji krajowego Biura statystycznego, opracowanej przez Dra Marcina Nadobnika pod tyt. „Podatki bezpośrednie w Galicyi przypisane na r. 1910“ a stanowiącej zeszyt III. tomu XXIII. „Wiadomości statystycznych“. Publikacja ta, opiera się na materiałach dostarczonych krajowemu Biuru statystycznemu przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbu we Lwowie i c. k. Urzędy podatkowe. Bezpośrednie podatki państwowe, przypisane na rok 1910 do zapłacenia w kraju, są tutaj zestawione w 6-u tabelach, dających przegląd tych podatków według ich rodzajów w poszczególnych powiatach politycznych lub urzędach podatkowych jakoteż w gminach z ludnością powyżej 5000 głów i z uwzględnieniem rozdziału między sejmowe kurye: większej posiadłości, gmin miejskich i gmin wiejskich.

Oprócz tego korzystałem z niektórych cennych materiałów statystycznych, zebranych przez krajowe Biuro statystyczne lecz dotychczas niepublikowanych a odnoszących się do bezpośrednich podatków państwowych, opłacanych w kraju, co zaznaczam przy odnośnych ustępach dalszych wywodów.

Dla celów porównawczych zużytkowałem prace profesorów Dra Kleczyńskiego, Dra Pilata i Dra Buzka, pomieszczone w innych tomach (rocznikach) „Wiadomości statystycznych“, jakoteż niektóre inne publikacje urzędowe, dotyczące bezpośrednich podatków państwowych w latach wcześniejszych.

1. Rozwój siły podatkowej Galicji w erze autonomicznej.

Pięćdziesięcioletni okres autonomicznego rozwoju Galicji zaznaczył się bardzo szybkim wzrostem siły podatkowej kraju, albowiem suma bezpośrednich podatków państwowych w Galicji wynosiła:

w roku 1860	K. 11,760.000 ¹⁾
" 1872	" 18,010.982 ²⁾
" 1882	" 20,611.092 ³⁾
" 1892	" 24,731.666 ⁴⁾
" 1904	" 29,176.506 ¹⁾
" 1910	" 34,345.761 ⁵⁾

a więc prawie się potroiła.

Ten wzrost sum podatkowych rozkłada się w okresie 1872—1910 podług rodzaju podatków w następujący sposób:

Podatek:	1872	1892	1910
a) gruntowy	9,245.928	10,911.286	8,823.188
b) domowo-czynszowy	1,943.534	3,570.485	7,609.342
c) 5 ^o / _o -wy	—	302.172	695.461
d) domowo-klasowy	3,119.374	3,299.614	3,312.739
e) zarobkowy powsz.	} 1,137.134	} 1,785.528	2,587.676
f) " od przeds.			3,420.261
g) dochodowy (osob.)	2,565.012	3,766.498	6,357.367
h) pensyjny od w. p.	—	—	232.962
i) rentowy	—	—	1,206.767
k) egzekutne i ods. zwł.	—	1,096.082 ⁶⁾	—
Razem	18,010.982	24,731.666	34,345.771

¹⁾ Data za r. 1860 i za r. 1904 podana w Wiadomościach statyst. t. XXI. z. I. str. 5. (Dr. Buzek: Materiały statyst. do reformy sejm. prawa wyborczego).

²⁾ Za r. 1872 obliczyłem podane cyfry z dat zawartych w rządowej publikacji: Die Reform der direkten Steuern, III. Statistische Tabellen.

³⁾ Data za r. 1882 podana z pracy Dra Pilata: Podatki bezpośrednie w Galicji w latach 1881, 1882 i 1883 w Wiadom. stat. Roczn. VIII. zes. II.

⁴⁾ Za r. 1892 data wzięta z Podręcznika statystyki Galicji Dra Pilata t. VI. cz. II. str. 274.

⁵⁾ Z pracy Dra Nadobnika: Wiadom. statyst. t. XXIII. zes. III.

⁶⁾ W r. 1872 i 1910 dochód z egzekutnego i ^o/_o zwłoki mieści się w kwotach odnośnych podatków, za r. 1892 jest w Podręczniku stat. oddzielnie wykazany.

Dokonane zmiany w ciągu ubiegłego czterdziestolecia uderzają w oczy. Podatek gruntowy zmalał w sumie o K. 322.740, a domowo-klasowy podniósł się tylko o K. 193.365. Razem wzięte oba te podatki, opłacane przez wieś i miasteczka, wykazują w r. 1910, w porównaniu z r. 1872, ubytek o K. 129.375, czyli 1°/_o, natomiast inne podatki, opłacane przeważnie przez (znaczniejsze) miasta, wykazują w każdym dziale silny wzrost razem z sumy 5,645.680 K. na 21,985.834 K., czyli o 16,340.154 K., to znaczy prawie o 300°/_o. Ten przyrost zaczyna się już przed r. 1890, ale głównie przypada na ostatnich kilkanaście lat, jest bowiem dwa razy silniejszy w drugiej połowie ostatniego 40-lecia, aniżeli w pierwszej połowie. Przed laty 40 podatek gruntowy stanowił 51°/_o, a podatek domowo-klasowy 17°/_o, razem oba te podatki 68°/_o, czyli przeszło ²/₃ części, a wszystkie inne podatki bezpośrednie zaledwie 32°/_o, czyli niespełna ¹/₃ część. Przed laty 20 podatek gruntowy wynosił jeszcze 44°/_o, a podatek domowo-klasowy blisko 13¹/₂^o/_o, razem 57¹/₂^o/_o, a dziś podatek gruntowy stanowi zaledwie 26°/_o, podatek domowo-klasowy niespełna 10°/_o, razem oba te podatki stanowią niespełna 36°/_o, zatem nie wiele więcej niż ¹/₃ część ogółu podatków w kraju opłacanych; jestto więc stan wręcz odwrotny, niż przed 40 laty.

Pytamy jednak o rozwój siły podatkowej poszczególnych kuryj sejmowych i w celu odpowiedzi na to pytanie mamy do rozporządzenia ściśle daty statystyczne, odnoszące się do roku 1860, więc u progu ery autonomicznej i działalności naszego Sejmu a potem dopiero do roku 1904 i 1910¹⁾. Suma zatem wszystkich bezpośrednich podatków państwowych wynosiła według przypisu

w kuryi	na rok		
	1860(1873)	1904(1903)	1910 ²⁾
większej posiadłości ²⁾	3,003.760(25·6 ^o / _o)	5,171.962(17·7 ^o / _o)	4,368.621(12·7 ^o / _o)
gmin miejskich	1,702.430(14·4 ^o / _o)	11,698.417(40·1 ^o / _o)	15,417.362(44·9 ^o / _o)
gmin wiejskich	7,053.810(60·0 ^o / _o)	12,306.127(42·2 ^o / _o)	14,559.778(42·4 ^o / _o)
Razem	11,760.000(100 ^o / _o)	29,176.506(100 ^o / _o)	34,345.761(100 ^o / _o)

¹⁾ Dany za r. 1860 i 1904 wzięte z pracy Dra Buzka w Wiadom. statyst. t. XXI. zes. I. str. 4 i n.

²⁾ Kwota podatków płaconych przez większą własność w r. 1860, jest mi nieznaną, więc została podana według stanu z r. 1873, gdyż ulegała w owym czasie całkiem nieznacznym zmianom, składa się bowiem na nią głównie po-

W początkach ery autonomicznej większa własność ma wybitny udział w ponoszeniu ciężaru podatkowego, przypada bowiem na nią z górą $\frac{1}{4}$ część sumy wszystkich bezpośrednich podatków państwowych w kraju opłacanych. Stopniowo jednak obniża się udział tej kuryi w płaconych podatkach, chociaż ogólna kwota opłacanych przez nią podatków rośnie ale słabiej, aniżeli dwóch innych kuryj. W ciągu ostatnich kilku lat następuje najsilniejsza obniżka już nie tylko w procentowym udziale ciężaru podatkowego, ale nawet w ogólnej kwocie opłacanych podatków bezpośrednich, gdyż kwota ta maleje blisko o 800.000 K. To cofanie się większej własności w ostatnich latach nawet co do sumy opłacanych przez nią podatków pozostaje niezawodnie w związku z szybszemi postępami parcelacyi obszarów dworskich w tym samym czasie.

Nadzwyczaj szybko rośnie natomiast siła podatkowa kuryi miejskiej nie tylko w bezwzględnych kwotach (z 1·7 na 15·4 milionów koron) lecz także w procentowym stosunku do ogólnej sumy bezpośrednich podatków (z 14·4% na 44·9%). Wpływa na to najprzód zmiana ustawy sejmowej. Pierwotnie bowiem zaliczało się tylko 15 miast do kuryi miejskiej a dopiero od r. 1901 (aż do teraz) wybiera w tej kuryi 25 miast — z powodu przydzielenia do niej dalszych 10 miast, przedtem wybierających w kuryi gmin wiejskich. Ale wpływ tej zmiany na wzrost siły podatkowej w kuryi miejskiej nie jest decydujący, gdyż na miasta te np. w r. 1904 przypada zaledwie 668.563 K. z sumy 11,698.417 K. opłacanych przez całą kuryę miejską. Najwięcej się przyczynia do tego bardzo żywy wzrost siły podatkowej miast stołecznych Lwowa i Krakowa — albowiem siła podatkowa tych miast zwrasta w ciągu lat 50 (1860—1910) prawie dziesięciokrotnie.

datek gruntowy a Dr. Pilat oblicza np. w dodatku do pracy Dra Kleczyńskiego (Wiadom. statyst. Roczn. III.), że w ciągu 5 lat. 1872—1877 zmniejszył się podatek gruntowy zaledwie o 0·18%.

³⁾ Dany za r. 1910 wzięte z świeżej publikacyi w t. XXIII. z. III. Wiadom. statyst., ale różnią się (co do kuryi miejskiej i wiejskiej) w porozumieniu z podanemi tam w tabeli I., ponieważ rozdzieliłem między te 2 kurye także kwoty podatku osobisto-dochodowego (727.039 K.) i pensyjnego (57.305) opłacane przez funkcjonaryuszów państwowych.

Mianowicie zaś płać:

w roku:	Lwów	Kraków.
1860	K. 757,718	387,482
	K. 1,145,200 czyli 67·3%	
1904	K. 5,502,683	2.205,232
	K. 7,707,914 czyli 65 9%	
1910	K. 7,735,022	3 085,980
	K. 10,821,307 czyli 70·4%	

z ogólnej sumy podatków opłacanych przez kuryę gmin miejskich.

W kuryi gmin wiejskich suma ogólna opłacanych bezpośrednich podatków państwowych podwoiła się w ciągu pięćdziesięciolecia autonomii a mianowicie wzrosła z 7 na 14 $\frac{1}{2}$ milionów K. Był to jednak wzrost słabszy znacznie, niż w kuryi miejskiej i wskutek tego udział kuryi wiejskiej w ogólnej sumie bezpośrednich podatków państwowych w kraju opłacanych spada z 60% w r. 1860 na 42·2% w r. 1904, następnie zaś do r. 1910 podnosi się nieznacznie tj. na 42·4%, ale już tymczasem kuryę gmin wiejskich prześciga kurya gmin miejskich, gdyż podnosi się z 40·1% w r. 1904, na 44·9% w r. 1910.

2. Rzeczowy, terytoryalny i kuryalny podział bezpośrednich podatków państwowych według przypisu na r. 1910.

Na podstawie kilku tabel statystycznych, ogłoszonych świeżo przez krajowe Biuro statystyczne w Wiadomościach statyst. t. XXIII. z. III., zestawiam następującą przeglądową tabelkę, w której podatki bezpośrednie państwowe, przypisane na r. 1910, wyszczególnione są rodzajami a każdy rodzaj podatku rozdzielony na Galicyę zachodnią wschodnią i na cały kraj oraz pomiędzy trzy kurye sejmowe: większej własności, gmin miejskich i gmin wiejskich (zob. str. 25).

Na najbardziej charakterystyczną cechę stosunku, w jakim różne rodzaje bezpośrednich podatków składają się obecnie na ogólną sumę dochodu z podatków bezpośrednich, zwróciłem już poprzednio uwagę. Tutaj dodaję, że wszystkie podatki realne tj. gruntowy i domowy (trojakiemu rodzaju) stanowią 60% a na wszystkie podatki osobiste tj. zarobkowy (dwojaki), dochodowy,

Przegląd rzeczowego, terytoryalnego i kuryalnego podziału bezpośrednich podatków państwowych według przypisu na r. 1910.

PODATEK	Galicya	Większa własność	Gminy Kuryi		Ogółem	Na 1 głowę hal.
			miejskiej	wiejskiej		
			w k o r o n a c h			
Gruntowy	zachodnia	701.401	36.712	1.807.818	2,545.931	95
	wschodnia	2,077.983	80.992	4,218.282	6,377.257	120
	cała	2,779.384	117.704	6,026.100	8,923.188	112
Domowo-kłjasowy	zachodnia	83.722	6.297	1,019.507	1,109.526	41
	wschodnia	200.476	21.646	1,981.091	2,203.213	41
	cała	284.198	27.943	3,000.598	3,312.739	41
Domowoczynszonwy	zachodnia	55.295	2,177.292	467.127	2,699.714	101
	wschodnia	116.862	4,116.342	676.424	4,909.628	92
	cała	172.157	6,293.634	1,143.551	7,609.342	95
5 % od dom uwolnionych	wschodnia	1.242	169.922	51.342	222.506	8
	zachodnia	3.467	383.762	85.726	472.955	9
	cała	4.709	553.684	137.068	695.461	9
Osobistodochodowy	zachodnia	232.107	1,308.242	699.489	2,239.838	84
	wschodnia	580.648	2,224.856	1,312.025	4,117.529	78
	cała	812.755	3,533.098	2,011.514	6,357.367	80
Zarobkowy powszechny	zachodnia	84.584	374.408	417.589	876.581	33
	wschodnia	99.067	572.237	1,039.791	1,711.095	32
	cała	183.651	946.645	1,457.380	2,587.676	32
Zarobkowy od przedsiębiorstw obowiązanych do publ. składania rachunków	zachodnia	39.878	455.030	379.830	874.738	33
	wschodnia	31.233	2,360.214	154.026	2,545.523	48
	cała	71.161	2,815.244	533.856	3,420.261	43
Pensyjny (od wyższych poborów służbowych)	zachodnia	2.536	36.066	24.201	62.803	3
	wschodnia	1.810	160.913	8.336	170.159	3
	cała	4.346	196.079	32.537	232.962	3
Rentowy	zachodnia	16.170	175.512	82.205	273.887	10
	wschodnia	40.090	757.819	134.969	932.878	18
	cała	56.260	933.331	217.174	1,206.765	15
Razem	zachodnia	1,216.935	4,739.481	4,949.108	10,903.817	409
	wschodnia	3,151.686	10,677.881	9,610.670	23,441.944	441
	cała	4,368.621	15,417.362	14,559.778	34,345.761	430

pensyjny od wyższych poborów służbowych i rentowy przypada 40% ogólnej sumy przypisanych na r. 1910 podatków bezpośrednich państwowych.

W Galicyi wschodniej przypada na każdego mieszkańca przeciętnie nieco większe obciążenie o (4 K. 41 h.), aniżeli w Galicyi zachodniej (4 K. 09 h.); różnica wynika z rzadszego zaludnienia (96 mieszk. na 1 km.² podczas gdy w Galicyi zachodniej 116 mieszk. na 1 km.²), z większego obciążenia podatkiem gruntowym (lepsza gleba, czarnoziem 120:95) z wyższych przypisów podatku rentowego (18:10) i zarobkowego od przedsiębiorstw, (48:33) szczególnie od wielkich instytucji kredytowych i przedsiębiorstw przemysłowych z siedzibą we Lwowie. Natomiast Galicya zachodnia góruje nad wschodnią wyższym przeciętnym obciążeniem każdego mieszkańca podatkiem domowo-czynszowym (101:92) i osobisto-dochodowym (84:78). Wybitniejsze różnice między Galicyą zachodnią i wschodnią co do dochodu z różnych rodzajów podatków bezpośrednich uwydatniają się dopiero przy ich rozkładzie pomiędzy kurye wyborcze sejmowe.

Już nam z poprzednich wywodów wiadomo, że z sumy bezpośrednich podatków państwowych przypisanych na rok 1910 przypada

- 44.9% na 25 miast kuryalnych
- 42.4% „ resztą gmin a
- 12.7% „ większą własność.

Na to pierwszeństwo kuryi miejskiej wpływa głównie stolica kraju Lwów. gdyż na nią przypada aż 7,705,526 K. czyli prawie połowa (50%) ogólnej sumy podatków bezp. państwowych, przez tę kuryę opłacanych, więc tylko o 3.155 K. mniej, niż na 24 innych miast kuryalnych (razem z Krakowem). Atoli w samej zachodniej Galicyi kurya miejska nie ma jeszcze przewagi podatkowej nad kuryą gmin miejskich, gdyż na pierwszą przypada 43.5% a na drugą 45.5% z sumy podatków bezpośrednich, opłacanych przez Galicyę zachodnią. Różnica niewielka, ale wyraźniej występująca wówczas, gdy zważymy, że w Galicyi wschodniej same miasta kuryalne płacą 45.5% a wszystkie inne gminy 41% podatków bezpośrednich.

Nieco bliższe rozpatrzenie stosunków podatkowych w poszczególnych kuryach pozwala nam stwierdzić jeszcze następujące ważniejsze fakta.

Większa własność spadła, jak już wiadomo, w swym udziale co do opłacanych podatków bezpośrednich ogółem K. 4,368,621 na 12·7% (w Galicyi zachodniej nawet tylko 11·2%), przyczem na każde 100 koron, opłaconego przez nią podatku przypada na podatek gruntowy K. 64

osobisty-dochodowy „ 18
inne K. 18

Kurya gmin miejskich składa się, jak wiadomo z 25 miast, z czego 12 zachodnio -a 13 wschodnio-galicyjskich. Z ogólnej sumy bezpośrednich podatków, opłacanych przez tą kuryę według przypisu na rok 1910 w kwocie 15,417,362 K. przypada na oba główne miasta Lwów i Kraków, K. 10,811,307 czyli więcej aniżeli 2/3 części (70%) a mniej niż 1,3 część tj. K. 4,606,055 na wszystkie inne (23) miasta kuryalne.

W szczególności bowiem rozdziela się ogólna suma bezpośrednich podatków państwowych opłacanych przez kuryę miejską w ten sposób:

Miasta:		Galicya:
1) Kraków	3,105.781 (20·2%)	a) zachodnia:
2) 11 innych zach. galic. miast kuryal.	<u>1,633.700 (10·6%)</u> K.	4,739.481 (30·8%)
3) Lwów	7,705.537 (50%)	b) wschodnia:
4) 12 innych wschod. galic. miast kur.	<u>2,972.344 (19·2%)</u> K.	10,677.891 (69·2%)
	Razem 25 miast kuryalnych	15,417.362 (100%)

Dają się przytem zauważyć charakterystyczne różnice między zachodnią a wschodnią Galicyą co do stosunku, w jakim różne rodzaje podatków bezpośrednich składają się na ich ogólną sumę, opłacaną przez kuryę miast, albowiem przypada

na podatek:	w Galicyi		
	a) zachodniej	b) wschodniej	c) całej
gruntowy	0·8%	0·8%	0·8%
domowo-klasowy	0·1%	0·2%	0·2%
„ czynszowy	45·9%	38·5%	40·8%
5 ⁰ / ₁₀ -wy	3·6%	3·6%	3·6%
osobisto-dochodowy	27·6%	20·8%	22·9%
zarokowy powsz.	7·9%	5·4%	6·1%
„ od przeds.	9·6%	22·1%	18·3%
pensyjny	0·8%	1·5%	1·3%
rentowy	3·7%	7·1%	6·0%

Udział podatków realnych jest w miastach galicyjskich znacznie silniejszym (50·4%), aniżeli w miastach wschodnio-galicyjskich (43·1%), gdzie znowu przeważają wybitnie podatki osobiste (56·9%). W szczególności zaś miasta zachodnio-galicyjskie płać stosunkowo więcej podatku domowo-czynszowego, osobisto-dochodowego i powszechnego zarobkowego, podczas gdy miasta wschodnio-galicyjskie odznaczają się wysokim udziałem podatku zarobkowego od przedsiębiorstw obowiązanych do publicznego składania rachunków (23·1% w obec 9·6% w zachod. galic. miastach), jakoteż wysokim udziałem podatku rentowego (7·1% wobec 3·7% w miastach zach. galic.). Na tę różnicę wpływa najwięcej miasto Lwów, które jest siedzibą największych i najliczniejszych instytucji i przedsiębiorstw kredytowych, handlowych i innych. Lwów bowiem płaci sam 73% ogólnej sumy podatku zarobkowego od przedsiębiorstw i 70% ogólnej sumy podatku rentowego, opłacanych przez wszystkie miasta kuryi miejskiej.

Jeden mieszkaniec miast kuryalnych płaci przeciętnie tytułem bezpośrednich podatków

w Krakowie	22·01 koron
w 11 innych zachodnio-galicyjskich miastach kuryalnych	10·01 „
w kuryi miejskiej Z. G.	15·67 „
we Lwowie	38·30 „
w 12 innych miastach kuryalnych wschodnio-galic.	9·14 „

w kuryi miejskiej W. G.	20·29 koron
w całym kraju	18·56 „

Kurya gmin wiejskich mieści w sobie, jak wiadomo, nietylko gminy miejskie, ale także wszystkie miasteczka i te miasta (trzeciorzędne), które nie należą do 25 miast kuryi miejskiej. Krajowe biuro statystyczne wykazało nietylko powiatami politycznymi podatki bezpośrednie, przypisane kuryi wiejskiej, ale także poszczególnie wszystkim tym gminom kuryi wiejskiej, które liczą powyżej 5000 mieszkańców¹⁾. Na tej podstawie można zestawić różnorodne gminy tej kuryi w następujące grupy podatkowe:

A. Galicya zachodnia:

Grupa gmin kuryi wiejskiej:	Podatki bezp. państw.:
3 miasta z ludn. ponad 10 000 mieszk.	K. 295.286 czyli 2·0%
9 miasteczek z lud. od 5000—10.000 „	272.017 „ 1·9%
2 gminy wiejskie z ludn. ponad 5000 mieszk. a charakterem przeważnie miejskim (Lipnik i Zakopane) „	98.945 „ 0·7
5 gmin wiejsk. z lud. ponad 5000 gł. „	35,227 „ 0·2
Reszta gmin kuryi wiejskiej w Z. G. „	4,247.633 „ 29·2
Razem Z. G. „	4,949.108 34·0

B. Galicya wschodnia.

8 miast z ludnością ponad 10.000 mieszkańców	K. 353.052	2·4%
9 miasteczek z lud. ponad 5.000 mieszk.	„ 806.890	5·5%
3 gminy podlwowskie z lud. nad 5000 „	„ 90.467	0·6%
2 gminy w rejonie naftowym z ludn. nad 5000 m. (Borysław-Tustanowice) „	253.483	1·8%
11 gmin wiejsk. z lud. nad 5000 m. „	140.303	1·0%
Reszta gmin wiejskich W. G. „	7.966.475	54·7%
Razem K	9,610.670	66·0%

¹⁾ Wiadomości statystyczne t. XXIII. z. III. tabela VI.

C. Cały kraj.

11 miast z lud. ponad 10.000 mieszk.	K. 648.336	4·4%
48 miasteczek z lud. ponad 5000 do 1000 mieszkańców „	1,078.907	7·4%
7 gmin przemysłowych i podmiejskich z ludnością nad 5000 mieszkańców „	442.895	3·1%
16 gmin wiejskich z ludnością ponad 5000 mieszkańców „	175.530	1·2%
Reszta gmin kuryi wiejskiej (poniżej 5000 mieszkańców) „	12,214.108	83·9%
Razem K	14,559.778	100%

W zachodniej Galicyi obciążenie w kuryi wiejskiej podatkami bezpośrednimi, liczonemi przeciętnie na 1 głowę, jest nieco większe (2 K. 09 h.), aniżeli w Galicyi wschodniej (2 K. 01 h.). Daleko znaczniejszą jest różnica w obciążeniu żywiołu miejskiego i przemysłowego w obrębie kuryi wiejskiej między Galicyą zachodnią a wschodnią. Wszystkie bowiem miasta, miasteczka i gminy przemysłowe kuryi wiejskiej z ludnością ponad 5000 mieszkańców wykazują w zachodniej części kraju przeciętne obciążenie podatkami na głowę 6 K. 21 h.¹⁾ a w Galicyi wschodniej 3 K. 79 h.,²⁾ natomiast małą jest różnica przeciętnego obciążenia na głowę w gminach z charakterem wiejskim, rolniczym, między Galicyą zachodnią (1·90 K.)³⁾ a wschodnią (1·84). W związku z temi rozmiarami pozostaje także stosunek podatków realnych do podatków osobistych. W całym kraju stanowią podatki realne (gruntowy i trojaki domowy) w obrębie kuryi wiejskiej 70·8% podatki osobisto 29·2%, ale zachodzą te różnice, że przypada:

	w Galicyi zachodniej	wschodniej
na podatki:	a) realne 67·6%	77·14%
	b) osobiste 32·4%	22·9%

¹⁾ Podatki 666.248 K. ludność 102.387

²⁾ „ 1,503.892 „ „ 397.014

³⁾ „ 4,282.860 „ „ 2.260.322

⁴⁾ „ 8.106.778 „ „ 4.393.621

3. Narodowościowy podział bezpośrednich podatków państwowych według przypisu na rok 1910.

A. Metoda obliczenia.

Najściślejszą metodą obliczenia, ile podatków bezpośrednich państwowych płaci każda narodowość w Galicyi według kuryj wyborczych sejmowych, byłoby oczywiście sporządzenie imiennych wykazów podatkowych z oznaczeniem narodowości opodatkowanego przy każdej wykazanej pozycji.

Podatki przypisane na r. 1910 większej posiadłości obliczyło i wykazało krajowe Biuro statystyczne na podstawie imiennych wykazów właścicieli posiadłości tabularnych i opłacanych przez nich podatków bezpośrednich. W urzędowej zaś „Gazecie lwowskiej“ z 11. stycznia 1908. Nr. 7 mieści się lista właścicieli tabularnych, będących wyborcami w kuryi większej własności. Z tych wykazów wydzieliłem przy pomocy krajowego Biura statystycznego i osób znających dokładnie stosunki własności tabularnej, wszystkich właścicieli grecko-katolickich, należących do sejmowej kuryi większej własności, jako też bezpośrednie podatki państwowe przez tych właścicieli (grecko-katolickich) opłacane. Okazało się, że tabularna własność grecko-katolicka, należąca do kuryi większej własności, opłaca zaledwie niespełna 45.000 K. tj. okragło 1% ogólnej sumy bezpośrednich podatków państwowych przez całą większą własność opłacanych. Gdy jednak do tej kwoty doliczyć wypadnie nieznaną, ale bliżej na razie nieznaną, kwotę podatków, opłacanych przez grecko-katolickich właścicieli tabularnych, nie należących do kuryi większej własności z powodu niższego, aniżeli 200 K., opodatkowania, przeto unikając starannie wszelkiej niedokładności na niekorzyść Rusinów, a biorąc ją raczej na karb Polaków, przyjmuję kwotę prawie podwójną, przypisując Rusinom nie 1% lecz 2% całej sumy podatków przez większą własność opłacanych.

W kuryi gmin miejskich i wiejskich nie ma dotychczas całkowitego katastru podatków bezpośrednich, opartego na oznaczeniu, czy to narodowości, czy też wyznania lub obrządku religijnego każdego z opodatkowanych. Krajowe Biuro statystyczne zebrało wszakże częściowe daty statystyczne, oparte na imiennych

wykazach podatków bezpośrednich przypisanych greko-katolikom, względnie Rusinom i Polakom razem z resztą ludności.

Mianowicie zaś z list wyborczych sejmowych dla wyborów w r. 1908 zdołano wydzielić wszystkich opodatkowanych grecko-katolickiego obrządku w 17 miastach wschodnio-galicyjskich (9 miastach kuryi miejskiej i 8 miastach kuryi wiejskiej.) Obliczenia, na tych materiałach oparte, dały następujące wyniki: (zob. str. 32).

Zauważam jednak, że w wykazach dotyczących miast: Tarnopol, Drohobycz, Stryj, Brody, Złoczów, Jaworów, Sokal, Buczacz i Trembowla nie podano ani podatków opłacanych przez wyborców z tytułu inteligencji, ani też przez osoby prawne i spółki; w listach miasta Żółkwi nie podano tylko podatków opłacanych z tytułu inteligencji a w listach wyborców Sambora i Zbaraża opuszczono podatki opłacane przez osoby prawne i spółki. Te opuszczenia wpłynęły jednak raczej na korzyść, aniżeli na obniżenie stosunku procentowego podatków opłacanych przez greko-katolików w wymienionych miastach.

Okazuje się zatem, że wyborcy grecko-katolicy płacą w miastach kuryalnych w przecięciu 2.82 razy a w miastach kuryi wiejskiej 2.03 razy mniej podatków, aniżeli wypadłoby na nich podług ich liczebnego stosunku do ogólnej ilości wyborców sejmowych. Otóż w celu narodowościowego rozdziału podatków bezpośr. przypisanych na r. 1910 zastosowujemy przede wszystkim faktyczny, wyżej wykazany stosunek kwoty podatków do ilości wyborców w tych miastach, w których jest dokładnie zbadany a stosunek przeciętny dla innych miast odnośnej grupy, o ile w nich nie jest szczegółowo i oddzielnie zbadany. Podług tego klucza wydzielimy więc kwoty podatków bezpośrednich przypadających na Rusinów z ogólnej kwoty podatków bezpośrednich, przypisanych na r. 1912 w odnośnych miastach, z tą różnicą, że za podstawę obliczenia przyjmujemy nie ilość wyborców, lecz ilość mieszkańców, chociaż ta podstawa jest korzystniejszą dla Rusinów, albowiem z pomiędzy Rusinów stosunkowo znaczniejsza część, aniżeli z pomiędzy Polaków nie opłaca żadnych podatków bezpośrednich lub należy do tego ogona mieszkańców, płacących najniższe podatki, który odpada przy układaniu listy wyborców.

Lp.	Miasto	Wyborców sejm. w r. 1908 było		Suma podatków bezpośredn. opłacanych przez wyborców sejmow.		Na gr.-k. wypadu	
		wszystkich	greckokatolik.	wszystkich K	gr. kat. %	wyborców %	podatków %
1	Przemyśl	3104	344	437.943	42.140	11.1	9.6
2	Tarnopol	2452	575	158.858	14.950	23.5	9.4
3	Stanisławów	3039	168	772.175	10.718	5.5	1.4
4	Drohobycz	3464	886	267.120	13.265	25.6	5.0
5	Sambor	1285	69	70.639	2.661	5.3	3.8
6	Stryj	1682	330	139.969	14.158	19.6	10.1
7	Jarosław	1417	253	166.382	9.629	17.9	5.8
8	Brody	880	84	55.104	2.254	9.5	4.1
9	Złoczów	843	214	29.622	8.855	25.4	29.9
Razem i przeciętnie 9 miast kuryi miejsk.		18166	2923	2,098.112	118.630	16.1 : 2.82	5.7 = 2.82 razy mniej
1	Gródek Jagiell.	1447	518	34.987	7.684	35.8	22.0
2	Jaworów	1029	646	9.571	3.956	62.8	41.3
3	Żółkiew	1194	393	33.595	4.956	32.9	14.3
4	Sokal	705	191	10.448	924	27.1	8.8
5	Rawa ruska	1209	271	27.850	3.325	22.4	19.9
6	Buczacz	732	105	26.496	1.208	14.3	4.6
7	Zbaraż	919	264	17.266	2.528	28.7	14.6
8	Trembowla	741	238	13.185	3.689	32.1	28.0
Razem i przeciętnie 8 miast kuryi wiejskiej		7976	2626	173.398	28.270	32.9 : 2.03	16.2 = 2.03 razy mniej

W podobny sposób postępuję celem obliczenia udziału Rusinów w podatkach bezpośrednich opłacanych w miastach i gminach przemysłowych kuryi wiejskiej z cyfrą mieszkańców ponad 5000 z tą różnicą, że tutaj stosuję do każdej grupy gmin klucz przeciętny (2.03 razy mniejszy udział w podatkach, niż w cyfrze ludności), jaki wypadł z obliczenia faktycznego stosunku w 8 miastach, dla których opracowane zostały wyniki na podstawie imiennych wykazów.

Co do wszystkich wiejskich rolniczych gmin wschodniogalicyskich oraz miasteczek i gmin przemysłowych z ludnością poniżej 5000 mieszkańców znajdują się w krajowym Biurze statystycznym obliczenia oparte na imiennych wykazach podatkowych, z wydzieleniem szczegółowym osób ruskiej narodowości (przyznających się do języka ruskiego), w powiecie sądowym szczyrceckim. Z obliczenia tego, dokonanego przez krajowe Biuro statystyczne, wynika, że:

a) według stanu z r. 1908 z sumy przypadająca: b) z ludności powiatu szczyrceckiego według spisu z r. 1910.

	Koron	%	%
Rusinów :	36,505.89	51.6	58.5%
Polaków i innych	34,202.55	48.4	41.4%

Rusini płacą tedy podług tego przykładu także w kuryi wiejskiej znacznie mniej, niż odpowiadałoby ich stosunkowi liczebnemu do ogółu ludności w tym powiecie i w tej kuryi a Polacy (i inni) więcej, niżby wypadało ze stosunku liczebnego ludności. Nie zamierzam jednak podług wyników imiennego obliczenia, przeprowadzonego dla jednego tylko powiatu sądowego, uszczuplać w tym samym stosunku siły podatkowej Rusinów w gminach wiejskich i miasteczkach z ludnością poniżej 5000 głów, lecz rozdzielać siłą podatkową pomiędzy narodowości bez różnicy podług ich stosunku liczebnego w każdym powiecie politycznym. W każdym jednak razie przykład powiatu szczyrceckiego zabezpiecza mię wymownie przed zarzutem niedoceniań siły podatkowej Rusinów przy rozdzielaniu w kuryi wiejskiej podatków bezpośrednich pomiędzy narodowości według ich stosunku liczebnego w każdym powiecie.

Tę samą metodę dla przeprowadzenia narodowościowego rozdziału podatków bezpośrednich stosuję tak w miejskiej, jak i w wiejskiej kuryi zachodniej Galicyi, biorę tedy za podstawę rozdziału stosunek liczebny narodowości w każdym mieście i w każdym powiecie politycznym, gdyż tutaj ewentualne różnice mają w porównaniu z faktycznym stanem minimalne znaczenie z powodu bardzo drobnego procentu Rusinów, zwłaszcza w miastach.

B. Wyniki rozdziału.

Postępując w sposób wyżej opisany, otrzymujemy następujące wyniki, narodowościowego rozdziału podatków bezpośrednich państwowych w Galicyi.

a) Kurya większej własności.

Podług imiennych wykazów zostały podatki bezpośrednie przypisane ruskiej a raczej grecko-katolickiej własności tabularnej, należącej do sejmowej wyborczej kuryi większej posiadłości, w następujących kwotach (po potrąceniu opustów w myśl ustawy z 25.X. 1896 o podatkach bezpośrednich osobistych):

podatek gruntowy	K. 31068·47
„ domowo-klasowy	„ 3429·41
„ „ -czynszowy	„ 3332·89
„ 5 ^o / _o -wy domowy	„ —·—
„ osobisto-dochodowy	„ 5694·40
„ zarobkowo-powszechny	„ 727·33
„ zarobkowy od przedsiębiorstw	„ —·—
„ pensyjny	„ —·—
„ rentowy	„ 676·13

Ogółem K. 44,928·63

czyli 1·0°/_o z sumy ogólnej podatków bezp. opłacanych przez całą większą własność w Galicyi.

Tę kwotę podatków opłaca 48 właścicieli grecko-katolickich, posiadających 81 ciał tabularnych, przyczem współwłaściciele są liczeni jako jedność a każdy z 8 konwentów bazylikańskich za osobnego właściciela. Dobra duchowne grecko-katolickie obejmują 30 ciał tabularnych (w obrębie kuryi większej własności). Nie wszystkich grecko-katolickich właścicieli tabularnych można

zaliczyć do Rusinów, lecz nie podejmuję się segregacyi. Zauważam wreszcie, że 11 ciał tabularnych, objętych powyższą statystyką, zostało rozparcelowanych.

Daty powyższe nie obejmują wszakże grecko-katolickiej własności tabularnej, opłacającej poniżej 200 K. podatków bezpośrednich dla braku dokładnych dat i dlatego podnoszę udział Rusinów w podatkach bezpośrednich większej własności z 1°/_o na 2°/_o czyli na K. 87.372 tj. niezawodnie ponad stan faktyczny.

b) Kurya miejska.

W tej kuryi rozdzielają się podatki bezpośrednie (podług opisanej poprzednio metody rozdziału) w następujący sposób.

1. Galicya zachodnia.
(str. 36)
2. Galicya wschodnia.
(str. 37)
3. W całym kraju

przypada tedy w 25 miastach kuryalnych z sumy podatków bezpośrednich przypisanych na rok 1910

w ogólnej kwocie	K. 15,417,362
na Rusinów	„ 524,105
na Polaków (i inne drobne narodowości)	„ 14,893,257

c) Kurya wiejska.

W tej kuryi obliczam podatki bezpośrednie, opłacane przez Rusinów oddzielnie w każdej grupie gmin miejskich i przemysłowych, należących do kuryi wiejskiej, a mających ponad 5000 mieszkańców, oddzielnie zaś w pozostałych (rolniczych) gminach tej kuryi w każdym powiecie politycznym. Metoda obliczenia i rozdziału podatków wyłuszczonej była wyżej (str. 31.). Podług tej metody przeprowadziłem więc w tabelkach na stronie 38 do 41. szczegółowe obliczenia dotyczące ludności ogólnej i ruskiej, jakoteż podatków odpowiednio obliczonych w każdej gminie wiejskiej i przemysłowej z ludnością ponad 5000 mieszkańców i w grupie rolniczych gmin każdego powiatu politycznego; to jest potrzebne tembardziej, że dotychczas nowa statystyka ludności tak w miastach kuryalnych, jak i w innych gminach z ludnością ponad 5000 głów, nie została drukiem ogłoszoną, (co jest przez kraj. Biuro statystyczne przygotowywanem), lecz jest dostępną tylko w litografowanych tablicach.

1. Galicya zachodnia.

Miasto kuryalne	Kwota bezpośr. podatków przypisanych na rok 1910 K	Z ogółu mieszk. stanowią Rusini %	Podług stosunku osób przypada z kwoty bezpośr. podatków na		UWAGI
			Rusinów K	Polaków i in. K	
1. Kraków	3.107.781 ¹⁾	0.4	12.423	3.093.358	Kwota podana z doliczeniem podatku osob.-dochod. i pensyjnego odrębnie przez kraj. Dyr. skarbu dla funkcyon. państw. wykazanego a rozdzielonego na Kraków i resztę miast zach. gal. kuryi miejskiej podług wyjaśnienia na str. 22 w tym samym stosunku, w jakim inne podatki osob.-doch. i pensyjne rozdziałają się między kurye i grupy gmin.
2. Biała	199.081	0.2	398	198.683	
3. Nowy Sącz	216.991	0.9	1.923	215.068	
4. Tarnów	383.331	0.2	767	382.564	
5. Rzeszów	231.748	2.9	6.721	225.027	
6. Podgórze	175.629	0.3	527	175.102	
7. Wieliczka	50.711	0.1	51	50.660	
8. Bochnia	74.673	0.7	523	74.150	
9. Wadowice	62.830	0.2	126	62.704	
10. Gorlice	56.455	0.7	395	56.060	
11. Jasło	74.420	0.4	298	74.122	
12. Krosno	46.921	0.5	235	46.686	
Nadto odrębnie przypisany funkcyonaryuszom państwowym (bez Krakowa) podatek osobisto-dochod.	60.67	1.1	664	59.703	przeciętnie w 11 miastach bez Krakowa
pensyjny	543	1.1	6	537	
12 miast kuryal. zachodn. Galicyi	4.739.481		25.057	4.714.424	

2. Galicya wschodnia.

Miasto kuryalne	Kwota bezpośr. podatk. przypisanych na r. 1910 K	Z ogólnej kwoty przypisanych na r. 1910 podatków przypada			UWAGI
		%	na Rusinów K	na in. mieszk. reszta K	
1. Przemyśl	566.420	9.6	54.576	511.844	W miastach od 1-9 obliczony jest udział Rusinów w podatkach na podstawie stosunku znanego z imiennych wykazów podatk. w każdym z tych miast w myśl wyjaśn. str. 30. W 4 ostat. miastach (10-13) podług tegoż wyjaśnienia obliczono 2.82 razy mniejszy udział Rusinów w podatk. aniżeli w ludności tych miast. Ludność tych miast wynosi razem 266.883 mieszcz. w tem Rusinów 30.328 czyli 11.36% : 2.82 = 4.03. Podatki od funkcyonaryuszów państw. łącznie wykazane w urzęd. wykazie, rozdzielono odrębnie na Lwów i na inne miasta kuryalne wsch. G.
2. Tarnopol	291.160	9.4	27.369	263.791	
3. Stanisławów	614.452	1.4	8.602	605.850	
4. Drohobycz	300.913	5.0	15.045	285.868	
5. Sambor	144.176	3.8	5.479	138.697	
6. Stryj	201.917	10.1	20.394	181.523	
7. Jarosław	165.749	5.8	9.613	156.136	
8. Brody	116.049	4.1	4.758	111.291	
9. Złoczów	75.947	29.9	22.708	53.239	
Razem 1-9	2,476.783	—	168.544	2,308.239	
10. Sanok	81.657				
11. Kołomyja	233.906				
12. Brzeżany	69.669				
13. Lwów	7,705.537				
Razem 10-13	8,090.769	4.03	326.058	7,764.711	
Odrębnie przypisany w 12 miastach (bez Lwowa) funkcyonaryuszom państw. podatek osobisto dochodowy	104,964	4.03	4.230	100.734	
pensyjny	5.365	4.03	216	5.149	
	10,677.881	—	499.048	10,178.833	

A. Gminy miejskie i przemysłowe z ludnością ponad 5000 mieszkańców, należące do kurii gmin wlejskich.

1. Galicya zachodnia.

L. p.	Gmina miejska lub przemysłowa z ludnością ponad 5000 m.	Ogólna ilość mieszkańców	Na Rusinów przypada		Z ogólnej sumy bezpośrednich podatków przypisanych na r. 1910	
			mieszkańców	o/0	w kwocie K.	przypada na Rusinów podług stosunku ludności — K.
1.	Jaworzno	12675	—	0.0	124.597	—
2.	Chrzanów	11098	2	0.0	88.973	—
3.	Oświęcim ¹⁾	9580	5	0.0	81,716	—
Miasta z ludnością powyżej 10000 mieszkańców		33353	7	—	295.286	—
1.	Nowy Targ	9119	5	0.1	49,320	49
2.	Mielec	6036	4	0.1	29,804	30
3.	Kęty	5837	7	0.1	24,533	24
4.	Zywiec	5548	14	0.3	55,969	168
5.	Łańcut ¹⁾	4869	23	0.5	45,496	227
6.	Leżajsk	5225	8	0.2	21,605	43
7.	Korczyn	5112	2	0.0	10,022	—
8.	Stary Sacz	5114	—	0.0	24,927	—
9.	Białowa	5033	1	0.0	10,341	—
Miasta przemysłowe z ludnością ponad 5000m.		51893	64	—	272.017	541
1.	Lipnik	10601	7	0.1	50,043	50
2.	Zakopane	6521	—	0.0	48,902	—
Główny przemysłowe z ludnością ponad 5000m.		17122	7	—	98,945	50
Razem		102368	78	—	666.248	591

2. Galicya wschodnia.

L. p.	Gmina miejska lub przemysłowa z ludnością ponad 5000 m.	Ogólna ilość mieszkańców	Na Rusinów przypada		Ogólna kwota bezpośrednich podatków przypisanych na r. 1910 w koronach	Obliczenie udziału Rusinów oraz Polaków i. w opłacie podatków
			mieszkańców	o/0		
1.	Buczacz	14238	1656	11.6	60.929	Z ogółu ludności przypada w tej grupie na Rusinów 33.7% Przyjmując udział w podatkach mniejszy razy 2.03 otrzymujemy procentowy udział Rusinów w tej grupie = 16.6% czyli K. 58.607 Polacy (i l.) płać zaś resztę tj. 88.4% czyli K. 294,445
2.	Gródek Jag.	12852	3832	29.8	45.740	
3.	Śniatyn	12315	5218	42.4	52.407	
4.	Sokal	11531	2354	20.4	52.846	
5.	Horodenka	11206	5143	45.9	50.711	
6.	Turka	10300	3577	34.7	30.373	
7.	Rawa ruska	10655	822	7.5	30.904	
8.	Jaworów	10091	5696	56.5	29.142	
Razem grupa 8 miast z ludnością ponad 10,000gt.		93188	28298	—	353.052	Razem 100% czyli K. 353,052

L. p.	Gmina miejska lub przemysłowa z ludnością ponad 5000 m.	Ogólna ilość mieszkańców	Na Rusinów przypada		Z ogólnej sumy bezpośrednich podatków przypisanych na r. 1910	
			mieszkańców	o/0	w kwocie K.	przypada na Rusinów podług stosunku ludności — K.
1	Zbaraż	9972	2397	24.0	27.913	
2	Tyśmienica	9924	6025	60.7	17.024	
3	Dolina	9804	2738	27.9	20.294	
4	Zółkiew	9357	2431	26.0	34.200	
5	Trembowla	8705	2895	33.3	34.029	
6	Kalusz	8647	2562	29.6	32.799	
7	Kamionka str.	8097	2091	26.8	27.496	
8	Nadwórna	8059	2556	31.7	25.921	
9	Delatyn	7802	3809	48.8	14.543	
10	Rohatyn	7664	2613	34.1	21.762	
11	Busk	7482	1203	16.1	24.719	
12	Założe	7265	2864	39.4	14.597	
13	Kopyczyńce	7043	3151	44.7	21.475	
14	Kuty	6720	1518	22.6	13.350	
15	Peczenizyn	6663	4269	64.1	19.484	
16	Chorostków	6524	2166	33.2	15.223	
17	Lubaczów	6422	2609	40.6	18.453	
18	Skole	6220	1600	25.7	18.526	
19	Skalał	6207	1732	27.9	16.541	
20	Komarńo	6126	1756	28.6	16.636	
21	Bełz	5904	319	5.4	15.772	
22	Jezierna	5933	2808	47.3	12.659	
23	Husiatyn	5270	816	15.5	42.629	
24	Obertyn	5750	1784	31.0	12.777	
25	Skala	5663	2403	42.4	14.576	
26	Tlumacz	5712	1729	30.3	21.053	
27	Zborów	5635	2080	36.9	20.895	W tej grupie gmin przypada z ogółu ludności na Rusinów 32.5% Przyjmując udział w podatkach mniejszy razy . . . 2.03 otrzymujemy procentowy udział Rusinów w podatkach bezpośr. przez tę grupę opłacanych = 15.0% czyli K. 120,699 Polacy i inni płać resztę tj. 8.0% czyli K. 683,962
28	Podwołoczyska	5463	360	6.6	31.424	
29	Bóbrka	5628	1484	26.4	17.931	
30	Podhajce	5556	997	18.0	23.983	
31	Kosów	5531	2094	37.8	14.057	
32	Zaleszczyki	5368	714	13.3	26.442	
33	Mosty wielkie	5390	2416	44.8	18.565	
34	Gliniany	5335	2437	45.7	17.117	
35	Budzanów	5162	1966	38.1	11.635	
36	Kozowa	5172	938	18.1	15.67	
37	Czortków	5065	545	10.7	28.878	
38	Niżniów	5069	3434	67.7	10.869	
39	Ottynia ¹⁾	4985	1584	31.8	12.727	
Razem grupa miasteczek z ludnością nad 5000 gt.		258.294	83.893	32.5	804.661	Razem . . . 100% czyli K. 804,661
1	Borysław	12631	1249	9.9	100512	W tej grupie gmin Rusini stanowią z ogółu ludności 8.0% Udział w podatkach mniejszy . . . 2.03% razy wynosi 3.9% czyli K. 18,414
2	Zamarstynów	11321	625	5.5	48301	
3	Tustanowice	9082	1023	11.2	152971	
4	Kleparów	6753	234	3.5	13350	
5	Zniesienie	5745	496	8.6	28816	
Razem grupa gmin podlw. i przemysł. z ludn. nad 5000gt.		45.532	3.627	32.5	343.950	Polacy i i. płać resztę tj. 6.1% razem . . . 100% czyli K. 830,586
Razem gminy miejskie i przemysłowe z ludnością ponad 5000 gt.		397014	115818		1,501.663	Rusini . K. 192,720 czyli 12.8% Polacy i i. K. 1308,94 czyli 87.2%

¹⁾ Uwaga: Oświęcim liczył z końcem r. 1910 ludności obecnej 10,126, Łańcut 5878, Ottynia 5062, za podstawę narodowościowego podziału przyjęło wskazże Biuro statystyczne tylko ludność przynależną do państwa.

B. Gminy przeważnie rolnicze należące do kuryi gmin wiejskich.

	Powiat polityczny	W gminach przeważnie rolniczych tj. pozostałych po wyłączeniu wszystkich gmin miejskich i przemysłowych z ludnością ponad 5000 głów wynosi			Z kwoty ogólnej podatków bezpośred. przypisanych na r. 1910.	
		ogólna ilość mieszkańców	w tem Rusinów		gminom rolniczym w koronach	przypadnie na Rusinów udział podat. według stos. ludn.
			ogółem	o/o		
Galicja zachodnia:						
1	Kraków	68221	166	0·2	176463	353
2	Chrzanów	84774	35	0·0	284031	—
3	Dąbrowa	68799	22	0·0	153456	—
4	Mielec	70921	20	0·0	135433	—
5	Kolbuszowa	73737	9	0·0	107308	—
6	Tarnobrzeg	76560	64	0·1	122810	123
7	Nisko	68916	19	0·0	115784	—
8	Biała	60667	2	0·0	93645	—
9	Oświęcim	39377	30	0·1	116816	117
10	Wadowice	87733	31	0·0	130408	—
11	Myslenice	93085	10	0·0	140100	—
12	Podgórze	41717	14	0·0	95324	—
13	Wieliczka	60471	4	0·0	101314	—
14	Bochnia	103311	21	0·0	194335	—
15	Brzesko	104300	14	0·0	204592	—
16	Tarnów	77286	—	0·0	135301	—
17	Pilzno	48589	19	0·0	91302	—
18	Ropczyce	80011	190	0·2	169265	338
19	Rzeszów	115405	41	0·0	207163	—
20	Strzyżów	58466	2621	4·5	88144	3966
21	Łańcut	83351	2770	3·3	139739	4611
22	Przeworsk	57000	862	1·5	181288	2719
23	Zywiec	113790	15	0·0	173623	—
24	Limanowa	81053	14	0·0	104460	—
25	Nowy Targ	63493	354	0·6	109211	655
26	Nowy Sącz	101055	16477	16·3	164544	26820
27	Grybów	53110	9453	17·8	75964	13522
28	Gorlice	75294	19774	26·3	105314	27698
29	Jasło	77699	7339	9·4	138672	13035
30	Krosno	72150	12668	17·5	126916	22210
	Razem	2,260.341	73.058		4,183.725	116,167
<p>UWAGA: W pierwszych 200 egzempl. przyspieszonego wydania tej broszury obliczyłem udział zachodnio-galicyskich Rusinów w podatkach opłacanych przez rolniczą grupę gmin kuryi wiejskiej podług przeciętnego stosunku procentowego Rusinów do ogółu ludności w gminach rolniczych zachodniej Galicji; przjąłem tedy 3·24% z całej kwoty K. 4,183.725 a zatem K. 135.555 tj. więcej o K. 18.388, aniżeli wypada z powyższego ścisłego obliczenia podług stosunku ludnościowego w każdym powiecie z osobna.</p>						
Galicja wschodnia:						
31	Lisko	98246	67676	66·9	189440	126735
32	Turka	74653	64190	86·0	96409	82912
33	Stryj	49190	39663	80·6	85173	68649
34	Skole	48547	41087	84·6	52694	44579

	Powiat polityczny	W gminach przeważnie rolniczych tj. pozostałych po wyłączeniu wszystkich gmin miejskich i przemysłowych z ludnością ponad 5000 głów wynosi			Z kwoty ogólnej podatków bezpośred. przypisanych na r. 1910.	
		ogólna ilość mieszkańców	w tem Rusinów		gminom rolniczym w koronach	przypadnie na Rusinów udział podat. według stos. ludności
			ogółem	o/o		
35	Dolina	103494	82129	79·3	152150	120655
36	Bohorodczany	69428	58976	84·6	96966	82324
47	Nadwórna	74544	60026	80·5	80479	64786
48	Peczeniżyn	40120	36788	91·7	47117	43206
39	Kotomyja	82146	67371	82·0	166301	136367
40	Kosów	73513	68466	93·1	109994	102404
41	Sanok	97823	48645	49·7	199429	99116
42	Brzozów	81400	9820	12·6	122296	15409
42	Dobromil	72043	42981	59·6	105278	62746
43	Przemysł	105379	63048	59·8	186346	111435
44	Jarosław	125604	44200	35·2	244166	85946
45	Mościska	87797	49219	56·7	165311	93731
46	Stary Sambor	60673	43943	72·4	98233	71121
47	Sambor	87166	58842	67·5	169443	114374
48	Gródek	66444	45894	69·1	134609	93015
49	Rudki	71119	44969	63·2	103554	65446
50	Drohobycz	114974	88615	77·1	425933	328394
51	Zydaczów	83229	62238	74·7	156070	116584
52	Stanisławów	124483	84806	68·1	242221	164952
53	Kalusz	88740	76531	86·2	119971	103415
54	Tłumacz	90340	70528	77·1	115623	89145
55	Cieszanów	79994	41768	52·2	136739	71378
56	Jaworów	76178	61892	81·2	115879	94094
57	Rawa	104670	76229	72·8	157520	114675
58	Żółkiew	84748	67116	79·2	132733	105124
59	Lwów	136864	57344	41·9	280677	117604
60	Bóbrka	82863	59636	71·9	151067	108617
61	Rohatyn	117244	85579	72·9	195754	142705
62	Przemysław	81160	49003	60·4	145363	87799
63	Brzeżany	86886	59197	68·1	149005	101472
64	Podhajce	87935	60658	68·9	141975	97821
65	Złoczów	104089	65924	63·3	164645	104220
66	Zborów	49043	36272	73·9	79486	58740
67	Brody	120691	81880	67·8	153265	103914
68	Sokal	91467	62864	68·7	200257	137577
69	Kamionka	99551	63276	63·5	177387	112641
70	Tarnopol	108185	58917	54·5	247334	134797
71	Zbaraż	61501	38313	62·3	132180	82348
72	Skalał	84069	43605	51·8	172586	89400
73	Trembowla	66778	33930	51·8	133664	67901
74	Husiatyn	77213	47348	61·3	146454	89776
75	Czortków	71184	44559	63·1	145015	91504
76	Borszczów	103442	72405	70·0	234375	164062
77	Zaleszczyki	71465	52451	73·4	160758	117996
78	Buczacz	123949	71535	57·7	211980	122312
79	Horodenka	75045	60182	80·2	159810	128168
80	Śniatyn	76312	66074	86·6	142747	123619
	Razem	4,393.621	2,939.008		7,933.861	5,257.710

W kurii wiejskiej płaćą tedy bezpośrednich podatków państwowych

	W Galicyi	Rusini	Polacy i inni	Razem	
a) zachodniej:					
	grupa m. przem.	591	665,657	666,248	
	„ rolnicza	116,167	4,067,558	4,183,725	
funkc. państw.	{	pod. osob. doch.	2,551	90,510	93,061
		„ pensyjny	165	5,909	6,074
		<u>119,474</u>	<u>4,829,634</u>	<u>4,949,108</u>	
		2·4‰	97·6‰	100‰	
b) wschodnia					
	grupa gm. m. prz.	192,720	1,311,172	1,503,892	
	„ „ w.-rol.	5,257,710	2,676,151	7,933,861	
funkc. państw.	{	pod. osob. doch.	96,364	74,490	170,854
		„ pensyjny	1,065	998	2,063
		<u>5,547,859</u>	<u>4,062,811</u>	<u>9,610,670</u>	
		57·7‰	42·3‰	100‰	
c) cały kraj					
	grupa gm. m. prz.	193,311	1,976,829	2,170,140	
	„ „ roln.	5,373,877	6,743,709	12 117,586	
funkc. państw.	{	pod. osob. doch.	98,915	165,000	263,915
		„ pensyjny	1,230	6,907	8 137
		<u>5,667,333</u>	<u>8,892,445</u>	<u>14,559,778</u>	
		38·9‰	61·1‰	100‰	

d) Zestawienie generalne narodowościowego i kuryalnego rozdziału podatków bezpośrednich w Galicyi w r. 1910.

	Galicya	Rusini	Polacy i inni	Razem
a) zachodnia:				
	1. K. większ. posiadł.	—	1,216,935 (100‰)	1,216,935
	2. K. gmin miejskich	25,057 (0·5‰)	4,714,424 (99·5‰)	4,739,481
	3. K. „ wiejskich	119,474 (2·4‰)	4,829,634 (97·6‰)	4,949,108
		<u>144,531</u>	<u>10,760,993</u>	<u>10,905,524</u>
		1·3‰	98·7‰	100‰

b) wschodnia

1. K. większ. posiadł.	87,372 (2·8‰)	3,064,314 (97·2‰)	3,151,686
2. K. gmin miejskich	499,048 (4·7‰)	10,178,833 (95·3‰)	10,677,881
3. K. „ wiejskich	5,547,859 (57·7‰)	4,062,811 (42·3‰)	9,610,670
	<u>Razem</u>	<u>6,134,279</u>	<u>17,305,958</u>
		26·2‰	73·8‰
			100‰

c) cała

1. K. większ. posiadł.	87,372 (2·0‰)	4,281,249 (98·0‰)	4,368,621
2. K. gmin miejskich	524,105 (3·4‰)	14,893,257 (96·6‰)	15,417,362
3. K. „ wiejskich	5,667,333 (38·9‰)	8,892,445 (61·1‰)	14,559,778
	<u>Razem</u>	<u>6,278,810</u>	<u>28,066,951</u>
		18·3‰	81·7‰
			100‰

Najogólniejsze zatem wyniki narodowościowego rozdziału bezpośrednich podatków w Galicyi streszczają się w następujących faktach:

Z ogólnej sumy wszystkich bezpośrednich podatków państwowych w Galicyi (według przypisu na r. 1910) płaćą **Rusini co najwyżej** 6,278.810 K., to jest **18·3‰** a więc znacznie **mniej**, niż $\frac{1}{5}$ część, natomiast **Polacy** i w małej części inne narodowości) płaćą przeszło 28 milionów K., to jest **81·7‰**, czyli więcej, niż $\frac{4}{5}$ części a więc blisko **4 $\frac{1}{2}$ razy tyle co Rusini**.

W żadnej grupie, ani w żadnej kurii wyborczej sejmowej całego kraju nie płaćą Rusini więcej, aniżeli Polacy, podatków, lecz przeciwnie **w każdej grupie lub kurii płaćą znacznie mniej, niż Polacy**, częstokroć tylko znikomą cząsteczkę ogólnej sumy podatkowej, na daną kuryę lub grupę przypadającej. W każdej zaś kurii i grupie przeważną część ciężaru podatkowego ponoszą Polacy.

W kurii większej własności płaćą Rusini mniej niż 2‰ (mało więcej nad 1‰), natomiast resztę, czyli przeszło 98‰ Polacy (i i.).

W kurii miejskiej płaćą Rusini mało więcej, jak $\frac{1}{2}$ miliona koron czyli **zaledwie 3·4‰**, a na **Polaków** (i i.) przypada blisko 15 milionów czyli **96·6‰** a więc **blisko 30 razy tyle, co na Rusinów**.

W kuryi wiejskiej mają także Polacy bardzo znaczną wagę podatkową, albowiem na Rusinów przypada w tej kuryi mniej, niż $\frac{2}{5}$ części (tj. 38·9%), a na Polaków (i i.) więcej, niż $\frac{3}{5}$ części (tj. 61·1%).

Przez wcielenie miast z ludnością ponad 10.000 mieszkańców do kuryi miejskiej zmieniłyby się nieznacznie stosunek na korzyść Rusinów tak w kuryi miejskiej, jak i wiejskiej a mianowicie w miejskiej podniosłyby się z 3·4% na 3·7% a w wiejskiej z 38·9% na 39·4%.

IV. Résumé i konkluzye.

1. W ciągu ostatniego trzydziestolecia (1880 do 1910) ludność Galicyi wzrosła prawie dokładnie z 6 na 8 milionów mieszkańców czyli o 33%; podatki bezpośrednie wzrosły z 20 na 34 miliony koron czyli o 70%.

2. Z ogółu ludności krajowej (7,984,149) stanowią Rusini $\frac{2}{5}$ części (3,207,784 osób, czyli 40·2%), Polacy blisko $\frac{3}{5}$ części (4,675,612 osób czyli 58·6%) a na inne drobne narodowości (głównie Niemców) przypada tylko 100,753 osób czyli 1·2%.

Rusini płacą przytem mniej, niż $\frac{1}{5}$ część tj. tylko 18·3% (K. 6,278,810) a Polacy (i i.) więcej, niż $\frac{4}{5}$ części czyli 81·7% (28,066,951 K.) z całej sumy opłacanych w kraju bezpośrednich podatków.

3. Polacy wykazują w ostatnim 30-to leciu stały procentowy przyrost w stosunku do innych narodowości w kraju (z 51·5% na 58·6%), natomiast Rusini i Niemcy procentowy ubytek, pierwsi z 43·0% na 40·2% a drudzy z 5·4% na 1·1%.

Równocześnie wzrasta procentowo ilość rzymsko katolików (z 45·4% na 46·5%) a cofa się ilość greko-katolików z 42·3% na 42·1% i ewangelików z 0·7% na 0·5%.

Najsilniejsze zmiany w obu tych kierunkach dokonały się w ostatnim dziesięcioleciu.

4. Trzecia część (33·4%) ludności krajowej mieszka w Galicyi zachodniej a $\frac{2}{3}$ części (66·6%) w Galicyi wschodniej; podatków płaci jednak Galicya zachodnia nieco mniej, niż $\frac{1}{3}$ część (32·0%) a Galicya wschodnia nieco więcej, niż $\frac{2}{3}$ części (68·0%). Gęstość zaludnienia jest w Galicyi zachodniej znaczniejszą (116 głów na 1 klm², aniżeli w Galicyi wschodniej (96 głów na 1 klm²); przeciętnie jednak płaci zachodnio-galicyjski mieszka-

niec nieco mniej podatków (4·09 K. na głowę), aniżeli mieszkaniacze wschodnio-galicyjski (4·41 K. na głowę). Wpływa na to jednak głównie wielka siła podatkowa miasta Lwowa.

5. Z ogółu ludności polskiej mieszka tylko 54·8% (2,560.820 osób) w Galicyi zachodniej a 45·2% (2,114.792 osób) w Galicyi wschodniej.

Z ogółu ruskiej ludności mieszka tylko 2·4% (75.551 osób) w Galicyi zachodniej, a 97·6% (3,132.233 osób) w Galicyi wschodniej.

6. Galicya zachodnia jest prawie jednolitą pod względem narodowym i religijnym, albowiem 96% stanowią tu Polacy a 88·5% rzymsko-katolicy.

Galicya wschodnia ma ludność mieszaną silnie pod względem narodowym i religijnym, albowiem na 58·9% Rusinów jest 39·8% Polaków a na 61·7% grekokatolików jest 25·3% rzymsko-katolików i 12·4% izraelitów.

Przyrost procentowy ludności polskiej i ludności rzymsko-katolickiej w porównaniu do innych narodowości i wyznań jest w Galicyi wschodniej nawet silniejszy, niż przeciętnie w kraju lub w Galicyi zachodniej, albowiem w ciągu ostatnich 30 lat wzrósł procent Polaków w Galicyi wschodniej z 29·1% na 39·8% a rzymsko-katolików z 22·1% na 25·3%, podczas gdy procent Rusinów spadł z 64·6% na 58·9% a greko-katolików z 64·4% na 61·7%.

7. Mimo przewagi liczebnej płać Rusini wschodnio-galicyjscy blisko 3 razy mniej podatków, niż wschodnio-galicyjscy Polacy (i i.), dokładnie bowiem przypada na pierwszych 26·2% a na drugich 73·8% z całej sumy podatków, opłacanych w wschodniej części kraju.

8. Siła podatkowa społecznych warstw ludności, względnie kuryj sejmowych, zmieniła się bardzo znacznie w ciągu ostatnich lat 50-u. Mianowicie zaś suma podatków opłacanych przez kurye gmin wiejskich z górą podwoiła się (z 7 na 14½ miliona K.) a w kuryi miejskiej wzrosła przeszło 8 razy (z 1·8 na 15·4 milionów K.), natomiast u większej własności objawiło się w ostatnich czasach cofanie się nawet w sumie opłacanych podatków, która wzrosła w ciągu całego pięćdziesięciolecia o połowę, tj. z 3 na niespełna 4½ mil. K.

Wskutek tych zmian przeobraził się całkiem stosunek między siłą podatkową tychże warstw społecznych (kuryi), albowiem udział większej własności w opłacanych podatkach spadł z 25·6% na 12·7%, a udział gmin wiejskich spadł z 60·0% na 42·4%, natomiast podniósł się udział gmin kuryi miejskiej z 14·4% na 44·9%.

9. W kuryi większej własności przypada na Rusinów tak co do ilości właścicieli, jak i co do sumy opłacanych przez nich podatków mniej, niż 2% (nieco ponad 1%).

10. W kuryi gmin miejskich stanowią Rusini liczebnie mniej, niż 1/10 część (9·5%), a płać podatków tylko 3·4% (mało ponad 1/30 część).

Także w samej Galicyi wschodniej stanowią Rusini w kuryi miejskiej liczebnie tylko 14·7% a płać podatków 4·7%.

11. Niezwykle wybitne miejsce zajmują w kuryi miejskiej miasta L w ó w i K r a k ó w, ich ludność bowiem (razem 342.268 mieszkańców) stanowi 41·2% całej ludności wszystkich 25 miast kuryalnych a płać 70·4% wszystkich podatków bezpośrednich, przez kuryę miejską uiszczanych.

12. W kuryi gmin wiejskich stanowią Rusini mniejszość tak liczebną, jak i co do opłacanych podatków; ilościowo bowiem przypada na Rusinów w tej kuryi 43·7% a na Polaków 55·4% (różnica o 8·3%), podatków zaś płać w tej kuryi Rusini tylko 38·9% a Polacy (i i.) 61·1% różnica o 22·2%.

Powyższe fakta, statystycznie stwierdzone, wiodą do następujących najogólniejszych a bardzo ważnych wniosków.

I. Niezależnie od względów na różnice i zasługi kulturalne, znajdują Polacy niewzruszoną i najkorzystniejszą podstawę dla obrony swych interesów narodowych w wynikach statystyki ludnościowej i podatkowej; możemy poprzestać na tej ilości mandatów, która nam się w każdej kuryi słusznie należy odpowiednio do naszej przewagi liczebnej i podatkowej.

II. Zmniejszona bardzo znacznie siła podatkowa większej własności nie usprawiedliwia już obecnie zupełnie jej dotychczasowej reprezentacji w Sejmie i wymaga odpowiedniego zmniejszenia ilości mandatów w stosunku do ich ogólnej liczby.

III. Wzrost liczby żywołu mieszczańskiego a szczególnie bardzo znaczny wzrost jego siły podatkowej, czyni koniecznym odpowiednie powiększenie jego reprezentacji w Sejmie.

Szczególniej przytem należy uwzględnić siłę liczebną, podatkową i narodową stołecznych miast, Lwowa i Krakowa.

Rusini w dotychczasowych ramach kuryi miejskiej nie mogliby uzyskać na podstawie ludnościowej i nawet bez względu na ich znikomą siłę podatkową, więcej, niż (niespełna) $\frac{1}{10}$ część mandatów, czy to w właściwej kuryi miejskiej, czy także w kuryi powszechnej (miejskiej), ponieważ ilościowo stanowią niespełna 10% ludności tej kuryi. Rozszerzenie ram kuryi miejskiej poprawia niezbyt znacznie stanowisko Rusinów, którzy główną podstawę dla swoich mandatów z tej kuryi znajdują w mniejszych a nie w największych miastach.

IV. Chłop polski musi mieć przyznaną odpowiednio większą ilość mandatów, aniżeli włościanstwo ruskie, ponieważ przy jakimkolwiek ukształtowaniu kuryi wiejskiej ma stanowczą przewagę liczebną, a jeszcze większą przewagę podatkową, nie mówiąc o ogromnych zasługach dla ekonomicznego, społecznego i politycznego podźwignięcia całej ludności włościańskiej w Galicyi.

V. W żadnym razie nie można do tego dopuścić, aby wbrew wszelkiej słuszności i z podeptaniem wszystkich powyższych względów decydowało prawo — pięści.

TREŚĆ:

	str.
I. Dlaczego i na jakiej podstawie zabieram głos?	3
II. Ludność Galicyi pod względem narodowym i wyznaniowym	7
III. Podatki bezpośrednie	19
1. Rozwój siły podatkowej Galicyi w erze autonomicznej	20
2. Rzeczowy, terytoryalny i kuryalny podział bezpośrednich podatków państwowych według przypisu na rok 1910	23
3. Narodowościowy podział bezpośrednich podatków państwowych według przypisu na r. 1910	30
A) Metoda obliczenia	30
B) Wyniki obliczenia	34
IV. Résumé i konkluzye	45

Sprostowanie pomyłek.

- Str. 22 wiersz 4 od końca (przyp.) zamiast: w porozumieniu — ma być: w porównaniu.
- „ 23 „ 7 „ góry (1910 Lwów) ma być: K. 7,705,537, — (Kraków) 3,105,781.
- „ „ „ 8 „ „ zamiast: K. 10,821,307 ma być: 10,811,318.
- „ 24 w końcowych sumach „Ogółem“ (Galicya zach.) zamiast: 10,903,817 ma być: 10,905,524
a (Galicya wsch.) zamiast: 23,441,944 ma być: 23,440,237
- „ 26 wiersz 6 od dołu zamiast: K. 10,677,891 ma być: K. 10,677,881
- „ 29 „ 12 „ „ brakuje po cyfrze: (1·84) odnośnika *)
- „ „ „ 13 „ „ zamiast: rozmiarami ma być: różnicami.
- „ 30 „ 5 „ góry „ narodowość: ma być: narodowość.

65751

9

C90016 14. XI. 66

HP